

กระบวนการประชาธิปไตย ในการฟื้นฟูลำห้วยปิด บ้านดงเค็ง
ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

กระบวนการประชาธิปไตย ในการฟื้นฟูลำห้วยปิด บ้านดงเค็ง
ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ปีการศึกษา 2559

**THE PROCESS OF PEOPLE'S RESEARCH AND DEVELOPMENT
ON PHOR- BID STREAM RESTORATION AT BAN DONG KHENG,
THA SONG KHON SUB-DISTRICT, MAHASARAKHAM PROVINCE**

BY

PITIPONG THONGCHAI

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN THE PROGRAM OF
INTERGRATED LOCAL DEVELOPMENT
FACULTY OF GRADUATE STUDY
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)**

2016

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title)	กระบวนการประชาธิปไตยในการฟื้นฟูผ้าห่วยปอบิด บ้านดงเค็ง
ผู้วิจัย	ปิติพงศ์ ชงไชย
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร. เฉลิมเกียรติ สุวรรณวัฒน์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร. บัณฑิตย์ อินทรชื่น

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

- ลงชื่อ..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)
(ดร.ศรีปริญญา ชูประจ่าง)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
(ดร.เฉลิมเกียรติ สุวรรณวัฒน์)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)
(ดร.บัณฑิตย์ อินทรชื่น)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(ดร.ทวิช บุญธิรัมย์)
- ลงชื่อ..... เลขานุการ
(อาจารย์อัญมณี ชุมณี)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	กระบวนการประชาพิชัยในการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
ชื่อผู้เขียน	ปิติพงศ์ ธงไชย
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
ปีการศึกษา	2559
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร. เฉลิมเกียรติ สุวรรณวิณะ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร. บัณฑิตย์ อินทรจีน

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ด้วยหลักประชาพิชัย ในเรื่องทรัพยากรปัญหา อุปสรรค แนวทางฟื้นฟู มีหน่วยงานใดที่สนับสนุน และเพื่อศึกษา แผนแม่บทชุมชนในการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด ควรมีแผนอย่างไร

การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัย ได้ดำเนินการตามหลัก การทำประชาพิชัยและพัฒนา โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจัดทำเป็นแผนแม่บทชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้ฝึกพลังคนในชุมชนทำให้คนในชุมชนรักลำห้วย โดยอาศัยจารีตประเพณี ซึ่งได้ค้นพบแนวทางที่เหมาะสมที่ชุมชนได้ร่วมกันค้นหาค้นหาอย่างเป็นระบบ จนสามารถ กำหนดเป็นข้อกำหนดและแนวทางในการจัดทำแผนชุมชน เพื่อการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด ได้กำหนดแนวทางที่สำคัญ อาทิ มีการจัดทำแผนงานการพัฒนาแหล่งน้ำ มีการตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชนแบบครบวงจร มีการออกข้อบัญญัติชุมชนในการดูแลฟื้นฟูแหล่งน้ำ มีการกำหนดเป็นแผนชุมชน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืน

คำสำคัญ : กระบวนการประชาพิชัย, การมีส่วนร่วมของประชาชน, แผนแม่บทชุมชน

Abstract

Thesis Title	The Process Of People Research and Development on Phor- bid Stream Restorationat Ban Dong Kheng , Tha Song Khon Sub-District, MahaSarakhm Province.
Researcher	Pitiphong Thongchai
Degree	Master of Arts
In the Program of	Integrated Local Development
Year	2016
Principal Thesis Advisor	Dr. Chaloeimia tSuwanwattana
Associate Thesis Advisor	Dr. Banthit Inthrachuen

This research aimed at 1) investigating Phor-Bid Stream restoration at Ban Dong Kheng, Tha Song Khon Sub-District, Muang District, Mahasarakham Province on the basis of the people research and development according to resources, problems, difficulties and restoration guidelines supported by organizations; and 2) studying a community master plan for Phor-Bid Stream restoration.

As for the research methodology, the researcher conducted the study according to the principle of the people research and development that was focused on a public participation of the community in terms of data collection, data processing, and data analysis which for arranging the community master plan and leading to the sustainable development.

The research found that the community at Ban Dong Kheng, Tha Song Khon Sub-District, Muang District, Mahasarakham Province had a synergy among the community to encourage people to love the stream adhering to traditions. In addition, this research found an appropriate guideline that the community investigates jointly and systematically to create terms and guidelines for a master plan's arrangement and Phor- Bid Stream restoration. The important terms were such as a water resources development plan, an establishment of committees on a comprehensive community water management, issuance of community legislation for a water resources supervision, and determination of the continuous and sustainable community plan.

Keywords : Process of People Research and Development, Public Participation, Community Master Plan

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี เพราะความเมตตา ของคณาจารย์ จากสถาบัน การเรียนรู้เพื่อปวงชน และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ได้ทุ่มเท เวลา กำลังกาย กำลังใจ ประสิทธิ์ประสาทวิชา รวมท้้งให้คำแนะนำเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. เฉลิมเกียรติ สุวรรณวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และท่าน อาจารย์ ดร.บัณฑิต อินทรชื่น อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ตลอดจน ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งได้มีการนำมาปรับปรุง จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ นางไข่ อรรคชาติ ผู้ใหญ่บ้านดงเค็ง คณะกรรมการหมู่บ้าน ตลอดทั้ง ชาวบ้านดงเค็งทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันเก็บข้อมูล จนทำให้สามารถนำมาสรุปเป็นแผนพัฒนาชุมชน ได้ เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณบูรพาจารย์ อดีตผู้นำชุมชน โดยเฉพาะ พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง อดีตผู้นำชุมชน และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้ดำเนินการก่อสร้างชลประทานห้วยปอบิด ไว้ให้ลูกหลาน ได้อาศัย ผู้วิจัยจักดำเนินการสานต่อเจตนารมณ์ของท่านตลอดไป

ปิติพงศ์ ธงไชย

Learning Institute For Everyone

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง.....	3
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	4
คำถามสำคัญในการวิจัย.....	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านดงเค็ง.....	7
ความสำคัญของลำห้วยปอบิด.....	10
แนวคิดการฟื้นฟูแหล่งน้ำชุมชน.....	11
แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	14
แนวคิดกระบวนการประชาพิชัย.....	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
กรอบความคิดในการวิจัย.....	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
รูปแบบในการวิจัย.....	22
วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย.....	22
ประชากรเป้าหมายวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	22
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	23
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	24
สถานที่ใช้ในการวิจัย.....	25
ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย.....	25
ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	26
การนำเสนอข้อมูล.....	27
4 ผลการวิจัย	
ข้อมูลประวัติชุมชนบ้านดงเค็ง ต.ท่าสองคอน อ.เมือง จ.มหาสารคาม.....	29
กระบวนการประชาพิชญ์ในการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด.....	30
ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา.....	48
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	50
อภิปรายผลการวิจัย.....	53
ข้อเสนอแนะ.....	55
บรรณานุกรม.....	58
ภาคผนวก ก. แบบสัมภาษณ์.....	61
ภาคผนวก ข. การจัดกระบวนการประชาพิชญ์ในการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด.....	67
ภาคผนวก ค. ภาพกิจกรรม.....	71
ประวัติผู้วิจัย.....	75

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 การดำรงตำแหน่งของผู้นำชุมชน.....	9
3.1 ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	26
4.1 การดำรงตำแหน่งของผู้นำชุมชน.....	31
4.2 ระดับการศึกษา.....	32
4.3 การประกอบอาชีพของประชากร.....	33
4.4 รายได้ของประชากร.....	34
4.5 รายจ่ายของประชากร.....	34
4.6 วิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน.....	38
4.7 แผนงานประจำปี 2559-2561.....	43

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบความคิดการวิจัย.....	21
1. ความเสื่อมโทรมของลำห้วยปอบิด.....	71
2. ก้นคู ถูกทำลายเต็มไปด้วยวัชพืช.....	71
3. ผลจากกระบวนการประชาพิชัย ได้มีการร่วมกันทำกิจกรรมทำความสะอาด... 72	
4. มีการทำความสะอาด กำจัดผักตบชวา.....	72
5. ทำให้แหล่งน้ำสะอาด สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้.....	73
6. การก่อสร้างชลประทาน กั้นลำห้วย ที่อดีตผู้นำชุมชนได้ดำเนินการไว้.....	73
7. ชุมชนสามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ในการเกษตรโดยการดูแล ของคณะกรรมการชุมชน.....	74

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“น้ำ คือชีวิต” นี้นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะมนุษย์เราต้องอาศัยน้ำ ไม่ว่าจะเป็นการอุปโภค บริโภค ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการจัดการแหล่งน้ำ เพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำให้มีคุณภาพนั้น ชุมชนจึงจำเป็นต้องมีการ ฟื้นฟู แหล่งน้ำทุกประเภท เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ อันเปรียบเสมือนเส้นเลือดของชุมชน และทุกภาคส่วนต่างให้ความสำคัญในการจัดการแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในปัจจุบัน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การเติบโต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ (1) การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม (2) เพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้เกิดความมั่นคง สมดุลและยั่งยืน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 57 รัฐต้อง (2) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

ร่าง พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พุทธศักราช 2558 หมวด 5 ว่าด้วยการอนุรักษ์และ พัฒนาทรัพยากรน้ำ มาตรา 59 (2) กำหนดไว้ว่า ห้ามกระทำการใด ๆ ที่มีผลเป็นการเสื่อมสภาพ แหล่งน้ำหรือเสื่อมประโยชน์ต่อการใช้

เนื่องจากปัจจุบันมีปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในหลายด้าน ไม่ว่าจะปัญหาน้ำขาดแคลน การแย่งชิงน้ำ การใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย น้ำท่วม การก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ การบุกรุก และการเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ การดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้กระทำโดยหลายหน่วยงานตามอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายหลายฉบับ โดยไม่มีกฎหมายแม่บทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ทำให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาดังกล่าวขาดความเป็นเอกภาพ ประกอบกับการจัดทำกิจกรรมและโครงการ

บางอย่างเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้นขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและบางครั้งยังส่งผลกระทบต่ออย่างร้ายแรงต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอีกด้วย ดังนั้น จึงสมควร ให้มีกฎหมายเพื่อวางหลักเกณฑ์และมาตรการในการรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน (ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ, 2560, หน้า 17)

ลำห้วยปอบิด ถือเป็นลำน้ำที่เป็นหัวใจหลักสำคัญ ของพื้นที่น้อยกว่าสามตำบลที่ต้องพึ่งพา คือ ตำบลบ่อใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน และตำบลท่าสองคอน ซึ่งใช้ในการอุปโภคบริโภค รวมถึงเป็นแหล่งอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งกุ้ง หอย ปู ปลาในอดี แต่ปัจจุบัน ขาดการฟื้นฟูที่ดี จนทำให้เกิดการตื้นเขิน คันดินถูกทำลาย ต้นไม้ตลอดลำห้วยถูกตัดโค่น จนทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนไป ลำห้วยเต็มไปด้วยผักตบชวา จนไม่สามารถใช้ประโยชน์เหมือนอดีตที่ผ่านมาได้

จากการสอบถามข้อมูลจาก ผู้สูงอายุในชุมชน ที่เห็นการเปลี่ยนแปลง และได้อาศัยลำห้วยนี้มาก่อน คือ คุณพ่อทองคำ ชันขวา อายุ 67 ปี พ่อเตียน ม่วงเพชร อายุ 85 ปี ยายทองเลื่อน ชันขวา อายุ 87 ปี ซึ่งทั้งสามท่านอาศัยอยู่ที่บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม เล่าว่า ลำห้วยปอบิด เดิมที่อุดมสมบูรณ์ ไหลมาจากตำบลบ่อใหญ่ ผ่านหลายหมู่บ้าน ถึงจะเป็นลำห้วยเล็ก ๆ แต่มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมตลอดสองฝั่งลำห้วย เป็นแหล่งน้ำ ที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะเพื่อเลี้ยงวัว ควาย และมีกุ้ง หอย ปู ปลา มากมายเป็นแหล่งอาหารของชุมชน โดยเฉพาะฤดูน้ำหลาก จะมีปลาขึ้นจากลำห้วย ทำให้ชาวบ้านมีอาหารกินที่อุดมสมบูรณ์ แต่ต่อมา มีการขุดลอกลำห้วย ต้นไม้ถูกตัดทำลายหมด การขุด ลุกกล้า ทำลาย ก็มีมากขึ้น จนระบบนิเวศเปลี่ยนไป ลำห้วยเต็มไปด้วยผักตบชวา ปลา ลดน้อยลง ชันคู ถูกน้ำกัดเซาะขาดในฤดูฝนเป็นประจำ

เมื่อปลายปี พ.ศ.2527 พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง ผู้ใหญ่บ้านดงเค็ง ในยุคนั้น ได้สังเกตเห็นถึงปัญหาและความสำคัญของการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด ที่ไหลผ่านชุมชน มีการรวมพลังกันของคนในชุมชน ด้วยการหาทุน จัดซื้อที่นาพ่อพันธ์ เปลี่ยนนาพ่อแฉว เพื่อสร้างฝาย ปี พ.ศ.2529 มีการซื้อนาพ่อเตียน ให้พ่อวิชา อีก 40,000 บาท เพื่อขยายพื้นที่ทำฝาย จากนั้นพ่อจารย์บัวศรี และกรรมการหมู่บ้านจึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากสำนักงานชลประทานเขต 4 ขอนแก่น เพื่อให้สนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้าง ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จของชุมชน โดยสำนักงานชลประทาน ได้จัดสรรงบประมาณช่วยเหลือ และก่อสร้างฝายดังกล่าวเพื่อกั้นลำห้วยปอบิดบริเวณทิศใต้ของหมู่บ้านแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2529 ให้ชื่อว่า “ฝายห้วยปอบิด” ซึ่งนับได้ว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นแหล่งอาหาร ยังสามารถนำน้ำไปใช้ในการอุปโภคบริโภคด้วย

กระบวนการประชาพิชญ เป็นเครื่องมือ ที่จะทำให้ชุมชนได้เรียนรู้จักตนเอง รู้ความต้องการและรู้ความจำเป็นที่แท้จริงที่มีต่อชีวิตและชุมชนเกิดความภูมิใจ และเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น รู้จุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง และรวมไปถึงการเรียนรู้จากบุคคลอื่น และประสบการณ์แล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลสังเคราะห์เป็นแผนแม่บทชุมชนต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา เรื่อง กระบวนการประชาพิชญ ในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เพื่อค้นหาว่าการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามควรเป็นอย่างไร มีทรัพยากรสำคัญอะไรบ้าง มีปัญหา-อุปสรรคอย่างไร แนวทางการฟื้นฟู ทำอย่างไร หน่วยงานสนับสนุนมีแหล่งใดบ้าง และแผนแม่บทชุมชนในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็งตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ควรมีการปรับปรุง การดูแลรักษา พัฒนา การมีแผนผังตนเองเป็นอย่างไร เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาและกำหนดเป็นแผนแม่บทชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา การฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ด้วยกระบวนการประชาพิชญ ในเรื่องทรัพยากร ปัญหา อุปสรรค แนวทางการฟื้นฟู และหน่วยงานสนับสนุน
2. เพื่อศึกษา แผนแม่บทชุมชนในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็งตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ด้วยการปรับปรุง การดูแลรักษา พัฒนา และระดับแผน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม และ กำหนดพื้นที่วิจัย เนื้อหาวิจัย และระยะเวลาในการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัย ได้แก่ บ้านดงเค็ง ลำห้วยปอบิด ที่ไหลผ่าน บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2. เนื้อหาวิจัย ได้แก่

2.1 ศึกษาการฟื้นฟูด้วยกระบวนการประชาพิชญ ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2.2 ศึกษาการจัดทำแผนแม่บทชุมชนในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

3. ระยะเวลาในการวิจัย

ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2558 ถึงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2559 รวมเป็นระยะเวลา 1 ปี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำหลักคิดการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบประชาธิปไตยและพัฒนา ของ เสรี พงศ์พิศ ดังนั้น แนวคิดและวิธีการศึกษา จึงมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมและสิ่งที่ค้นพบในชุมชน โดยได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยมีการสุ่มหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนของหมู่บ้าน ซึ่งแบ่งเป็น 10 กลุ่ม และประชาชนทั่วไป จำนวน 50 ครอบครัว รวมทั้งสิ้น 66 ราย

2. ผู้ทรงคุณวุฒิ

บุคคลที่จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการเกิดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 16 ราย ประกอบด้วย

- 2.1 นายองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอนจำนวน 1 ราย
- 2.2 พระสงฆ์ วัดบ้านดงเค็ง จำนวน 2 รูป
- 2.3 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 ราย
- 2.4 กำนันตำบลท่าสองคอน จำนวน 1 ราย
- 2.5 หัวหน้ากลุ่ม จำนวน 10 ราย

คำถามสำคัญในการวิจัย

1. การฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ด้วยหลักประชาธิปไตย มีทรัพยากรสำคัญอะไรบ้าง มีปัญหา-อุปสรรค อย่างไร แนวทางการฟื้นฟู ทำอย่างไร หน่วยงานสนับสนุนมีแหล่งใดบ้าง
2. แผนแม่บทชุมชนในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ควรมีการปรับปรุง การดูแลรักษา พัฒนา การมีแผนผังตนเอง เป็นอย่างไร

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการประชาธิปไตย หมายถึง การวิจัยตนเองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ชุมชนค้นพบ ศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง รวมทั้งพบแนวทางในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน ทำให้ชุมชนหลุดพ้นจากแนวคิดแบบพึ่งพา รอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก

การเสริมสร้างพลังชุมชน หมายถึง การรวมตัวกันของชุมชนที่เข้มแข็ง มีความไว้วางใจ เชื่อใจกัน เกื้อกูลกัน ช่วยเหลือกัน ส่งผลให้ชุมชนนั้นปรับตัวได้ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และกลับคืนสู่การดำเนินชีวิตตามปกติของชุมชนได้

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชน ในชุมชน เข้ามามีบทบาท ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ร่วมกันในส่วนตัวส่วนหนึ่ง หรือทั้งหมด

การฟื้นฟู หมายถึง การปรับปรุง การดูแลรักษา การบำรุงรักษา รวมถึงการพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แผนแม่บทชุมชน หมายถึง แผนงานที่เกิดจากกระบวนการประชาธิปไตยของชุมชน ที่ใช้เป็นแผนที่ชีวิต เข้มทิศชุมชน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ของชุมชน ซึ่งมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธวิธี แผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระบบและประสานเพื่อตอบสนองความใฝ่ฝันของชุมชน ที่จะร่วมมือกันพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเอง

เวทีชุมชน หมายถึง การทำให้คนในชุมชนมาร่วมกันรับรู้ เรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ การพิจารณาและตัดสินใจร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตนเอง

ระบบนิเวศ หมายถึง หน่วยของความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในแหล่งที่อยู่แหล่งใดแห่งหนึ่ง ระบบนิเวศนั้น ๆ ประกอบด้วยบริเวณที่สิ่งมีชีวิตดำรงอยู่และกลุ่มประชากรที่มีชีวิตอยู่ในบริเวณดังกล่าว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนสามารถ นำผลจากการศึกษา ด้วยกระบวนการประชาพิจัย ไปใช้ประโยชน์ ในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. กำหนดเป็นแผนแม่บทชุมชน ในการฟื้นฟู ปรับปรุง ดูแลรักษา ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็งตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามต่อไป

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการประชาธิปไตยในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิดบ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” ผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. ความสำคัญของลำห้วยปอบิด
3. แนวคิดการฟื้นฟูแหล่งน้ำชุมชน
4. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
5. แนวคิดกระบวนการประชาธิปไตย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบความคิดการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านดงเค็ง เป็นหมู่บ้านหนึ่ง ในตำบลท่าสองคอน พื้นที่ประมาณ 1,506 ไร่ ลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีอาณาเขตติดต่อกันดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านโนนแต่
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านหนองหญ้าปล้อง ต.บ่อใหญ่ อ.บรบือ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านแมนใหญ่และบ้านหนองใหญ่ ต.แก่งเลิงจาน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านดอนหัน

1.2 ประวัติและความเป็นมา

บ้านดงเค็ง หมู่ที่10 ตำบลท่าสองคอน แบ่งแยกการปกครองออกมาจาก หมู่บ้านเดิม ชื่อบ้านอุ่มแคน ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สาเหตุที่แยกออกจากหมู่บ้านเดิมเนื่องจากเกิดอาเพศแผ่นดินกลางหมู่บ้านแตกแยกเป็นร่องลึกและมีฟาน (อีแก้ง) ว่างเข้ามากลางหมู่บ้านทำให้เกิดโรคระบาด คือ โรคไข้น้ำ (ไข้ไอสุกอีไอ) ทำให้คนในหมู่บ้านล้มตายเป็นจำนวนมาก ผู้เฒ่าผู้แก่จึงอพยพออกจากหมู่บ้าน โดยการแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ย้ายไปทางบ้าน โนนแต่ ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มที่ 2 ย้ายไปทางบ้านเม่นใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มที่ 3 ย้ายมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้านที่อยู่ในปัจจุบันนี้ จึงได้พบป่าไม้ เค็ง ด้านทิศใต้มีลำห้วย ซึ่งเหมาะสมในการที่จะตั้งหมู่บ้าน จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านดงเค็ง มาจนถึงปัจจุบัน โดยการนำมาของผู้ใหญ่ เมื่อปี พ.ศ.2454

1.3 การปกครองและประชากร

การปกครองแบ่งออกเป็น 10 คุ่ม ได้แก่

1.3.1 คุ่มอาทิตย์อุทัย

1.3.2 คุ่มอุดรพัฒนา

1.3.3 คุ่มก้าวหน้าสามัคคี

1.3.4 คุ่มแสงสร้อยพาเจริญ

1.3.5 คุ่มพ่อใหญ่พาสร้างบ้าน

1.3.6 หารีร่วมจิต

1.3.7 พายัพสร้างนคร

1.3.8 ใต้สามัคคี

1.3.9 อีสานร่วมมิตร

1.3.10 อาทิตย์อัสดง

จำนวนครัวเรือน 124 ครัวเรือน ประชากรชาย 301คน หญิง 237 คน รวม 574 คน
จำนวนผู้สูงอายุ 67 คน ผู้พิการ 6 คน ผู้ด้อยโอกาส-คน ผู้ยากจน-คน (แผนชุมชนบ้านดงเค็ง, หน้า 3)

ตารางที่ 2.1 การดำรงตำแหน่งของผู้นำชุมชน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ดำรงตำแหน่งปี พ.ศ.
1	นายฝ่าย ชัยปัญญา	ผู้ใหญ่บ้าน	2454-2458
2	นายอินทร์ ชัยปัญญา	ผู้ใหญ่บ้าน	2458-2465
3	นายแสง สีสาร	ผู้ใหญ่บ้าน	2465-2467
4	นายพิมพ์ แสนตรี	ผู้ใหญ่บ้าน	2467-2470
5	นายหอม กองเงิน	ผู้ใหญ่บ้าน	2470-2474
6	นายปิ่น พลหาญ	ผู้ใหญ่บ้าน	2474-2476
7	นายลุน วรไว้ย	ผู้ใหญ่บ้าน	2476-2480
8	นายवल ศรีสาร	ผู้ใหญ่บ้าน	2481-2483
9	นายสอน วงษ์ศรี	ผู้ใหญ่บ้าน	2483-2496
10	นายทองดี ไสเพ็ง	ผู้ใหญ่บ้าน	2496-2505
11	นายสอน แสนตรี	ผู้ใหญ่บ้าน	2505-2524
12	นายบัวศรี ศรีสูง	ผู้ใหญ่บ้าน	2524-2531
13	นายสิงห์ แสงทะรา	ผู้ใหญ่บ้าน	2531-2541
14	นายศิริ วรไว้ย	ผู้ใหญ่บ้าน	2541-2545
15	นายวินิจ ชันขวา	ผู้ใหญ่บ้าน	2545-2555
16	นางไข่ อรรกษาศิตี	ผู้ใหญ่บ้าน	2555-ปัจจุบัน

ที่มา : แผนชุมชนบ้านดงเค็ง, 2559, หน้า 3

1.4 ประเพณีและวัฒนธรรม

ราษฎรของบ้านดงเค็ง ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีทางศาสนาและมีความศรัทธาในการทำบุญเป็นประจำสืบทอดกันมา เช่น การทำบุญในวันพระ วันสำคัญต่าง ๆ หรืองานบุญประเพณี ฮีตสิบสอง ซึ่งชาวบ้านดงเค็ง ได้สืบทอดวัฒนธรรมที่ทำกันมาในทุก ๆ ปีไม่เคยขาด เช่น เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม (เข้าปริวาสกรรม) เดือน 2 บุญคูณลาน เดือน 3 บุญข้าวจี เดือน 4 บุญผเวส เดือน 5 บุญสงกรานต์ เดือน 6 บุญบั้งไฟ เดือน 7 บุญเบิกบ้าน เดือน 8 บุญเข้าพรรษา เดือน 9 บุญข้าวประดับดิน เดือน 10 บุญกระยาสารท เดือน 11

บุญออกพรรษา เดือน 12 บุญกฐิน เป็นต้น นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนชาวบ้าน ละเว้นการทำชั่ว ให้ประพฤติดีมีน้ในการทำดี

1.5 ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่บ้านดงเค็ง ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม สลับกับที่ดอน พื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย เป็นส่วนใหญ่

1.6 การคมนาคม

บ้านดงเค็ง มีเส้นทางคมนาคม โดยทางหลวงชนบท เชื่อมต่อระหว่างตำบลแก่งเลิงจาน ไปจนถึงบ้านหนองกุ้งเต่า ระยะทางห่างจากตัวจังหวัดมหาสารคาม ระยะทาง 13 กิโลเมตร ห่างจาก ที่ตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน ระยะทาง 4 กิโลเมตร

1.7 อาชีพ

อาชีพหลักของบ้านดงเค็ง คือ การทำนา ทำไร่ อาชีพรองคือ การรับจ้างทั่วไป เลี้ยงสัตว์

1.8 การศึกษา

1.8.1 โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 1 แห่ง

1.8.2 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง

1.8.3 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 1 แห่ง

1.9 สถาบันและองค์กรทางศาสนา

วัด จำนวน 1 แห่ง

2. ความสำคัญของลำห้วยปอบิด

เมื่อปี พุทธศักราช 2454 หลังจากที่เกิดอาเพศหนัก พ่อใหญ่ยา ก็ได้อพยพชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งมีป่าไม้เค็ง และด้านทิศใต้มีลำห้วย ซึ่งเหมาะแก่การสร้างหมู่บ้าน ซึ่งลำห้วยดังกล่าวคือลำห้วยปอบิด ที่ไหลผ่านมาจาก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ไหลผ่านหลายหมู่บ้านของตำบลป่อใหญ่ และผ่านบ้านดงเค็ง ลงสู่แก่งเลิงจานและลำน้ำชี

ลำห้วยปอบิดที่ไหลผ่านทางทิศใต้ของหมู่บ้านดงเค็ง นับว่าเป็นลำน้ำที่มีความสำคัญของชุมชน ถึงแม้ว่าจะเป็นลำห้วยเล็ก ๆ แต่เปรียบเสมือนเส้นเลือดของชุมชน เพราะในอดีตที่ผ่านมา ตั้งแต่ตั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านก็ได้อาศัยลำห้วยนี้ เป็นแหล่งหาอาหาร เพราะอุดมสมบูรณ์ ทั้ง กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นแหล่งน้ำที่ใช้ทางการอุปโภคบริโภค ทั้งใช้ในการเกษตรและปศุสัตว์มากมาย เนื่องจาก ลำห้วยปอบิด เป็นลำห้วยธรรมชาติ ในฤดูฝน ก็จะอุดมสมบูรณ์ น้ำมาก แต่ในฤดูแล้งก็จะตื้นเขิน ทำให้น้ำมีน้อย ส่วนใหญ่ก็จะไหลลงสู่แก่งเลิงจานหมด

ต่อมา เมื่อปีพุทธศักราช 2523 พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง ได้รับเชิญจากชาวบ้าน ให้ขึ้นเป็นผู้นำชุมชน และเห็นว่าลำห้วยปอบิด ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้จึงคิดหาแนวทาง ในการที่จะพัฒนาลำห้วย และ วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ.2523 ท่านก็ได้ตีเกาะประชุมชาวบ้าน เพื่อหารือและไปขอความช่วยเหลือจาก หน่วยงาน รพช. (ทิศทางหมู่บ้านอีสาน 2535) มาไถถอนบนของอ่างเก็บน้ำในปัจจุบัน มีการขอซื้อที่นาพ่อบุญแสนบุญ บ้านคอนหัน เพื่อสร้างฝาย และที่นาของแม่อ่อนจันทร์ ปี พ.ศ.2524 ได้ขอรดแทกเตอร์ จากผู้ว่าราชการจังหวัด มาไถปรับพื้นที่ และได้ขอเงินกลางหมู่บ้าน เป็นค่าน้ำมัน นอกจากนี้แล้ว ท่านยังได้ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา ที่ท่านมีอยู่ ประกอบกับท่านได้เรียนวิชาคัมภีร์พราหมณ์ มีความสามารถในการทำบายศรีสู่ขวัญต่าง ๆ ซึ่งท่านก็ได้ระดมกำลังชาวบ้าน ในช่วงเดือนสาม จัดพิธีทำบุญกุ่มข้าว มีการทำบายศรีสู่ขวัญข้าว เป็นการรวบรวมข้าวจากชาวบ้าน แล้วนำไปขาย เพื่อมาจัดซื้อ ที่ดินแลกเปลี่ยนให้กับชาวบ้าน ที่มีที่นาอยู่ติดสองฝั่งลำห้วย เพื่อก่อสร้างฝายในการกักเก็บน้ำ โดยส่วนหนึ่งเป็นเงินทุนของชุมชนกว่า 80,000 บาท

นอกจากชุมชนได้พึ่งตนเองแล้ว พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง ท่านยังได้ประชุมชาวบ้าน เพื่อจัดทำงบประมาณมาขุดลอกและสร้างฝายกั้นลำห้วยปอบิด โดยขอรับการสนับสนุนจาก สำนักงานชลประทาน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งก่อสร้างได้รับการสนับสนุน และทำการก่อสร้างฝายกั้นลำห้วย และแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2529 นับว่าเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของชุมชนในสมัยนั้น ก่อให้เกิดคณูปการมากมาย สามารถทำให้พี่น้องที่อยู่สองฝั่งลำห้วยได้ทำการเกษตร ได้มากขึ้นพื้นที่กว่า 100 ไร่ ซึ่งจากเดิมไม่สามารถทำได้

3. แนวคิดการฟื้นฟูแหล่งน้ำชุมชน

3.1 ความหมายของการฟื้นฟู

การฟื้นฟู ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Restoration หมายถึง การทำให้กลับคืนมาจากการเสื่อมโทรม ทำให้ดีขึ้น และกลับคืนสู่ความสมดุลทางธรรมชาติ การทำให้กลับมามีเจริญงอกงาม (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554)

เกษม จันทรแก้ว (2540, หน้า 113) ได้ให้ความหมายของการฟื้นฟู พอสรุปได้ว่า หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากร หรือสิ่งที่เสื่อมโทรม ให้สิ่งเหล่านั้นเป็นปกติ สามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลา และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยด้วยเสมอเพื่อให้สิ่งเหล่านั้น ได้รับการดูแลให้มีสภาพดีขึ้น ซึ่งต้องอาศัยทั้งความร่วมมือ เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ได้ต่อไป

3.2 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติ

ในการดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำ และแหล่งน้ำธรรมชาติจะเป็นการประสานการดำเนินงานอย่างบูรณาการ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกันหลายหน่วยงาน และมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการมีจุดหมายตรงกัน โดยมีประชาชนเป็นจุดศูนย์กลางจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2545, หน้า 5) แนวทางและมาตรการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

3.2.1 กำหนดขอบเขตการใช้ที่ดินริมแม่น้ำ คู คลอง และแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อการใช้ประโยชน์และเพื่อการอนุรักษ์ โดยใช้มาตรการทางกฎหมาย ทั้งมาตรการจูงใจ และผลกีดกันให้ผลในการปฏิบัติกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับชุมชน ในการกำหนดข้อบังคับท้องถิ่นหรือข้อบัญญัติท้องถิ่น ในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติการใช้ลำน้ำและเขตการใช้ที่ดินริมน้ำ

3.2.1.1 กำหนดระยะถอยร่น ความสูง รูปแบบและคุณลักษณะอื่น ๆ ของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างริมน้ำให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ไม่ทำลายภูมิทัศน์ และลดคุณค่าความสำคัญทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่

3.2.1.2 จัดระเบียบของชุมชนริมน้ำ โดยใช้มาตรการทางกฎหมายของท้องถิ่นในการควบคุม ดูแล กิจกรรมต่าง ๆ ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่

3.2.1.3 พัฒนาพื้นที่ว่าง และพื้นที่สาธารณะริมน้ำ โดยปรับสภาพภูมิทัศน์ให้เป็นพื้นที่สีเขียวของชุมชน และจัดหาเพิ่มเติม

3.2.1.4 ให้จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำหรับอาคารที่มีความสูงตั้งแต่ 18 เมตร ขึ้นไป ที่ตั้งอยู่ชิดหรือห่างจากริมน้ำ หรือทะเลสาบภายในระยะ 200 เมตร

3.2.1.5 พื้นที่ชุ่มน้ำระดับชาติ และระดับนานาชาติให้มีการจัดทำรายงานผลการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

3.2.2 ฟื้นฟูคุณภาพน้ำของแม่น้ำ คู คลอง และแหล่งน้ำที่สำคัญของภูมิภาคเพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ตามศักยภาพ

3.2.2.1 ออกข้อบังคับท้องถิ่น หรือข้อบัญญัติท้องถิ่น ให้บ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมลำน้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะและไม่ได้อยู่ในพื้นที่บริการระบบบำบัดน้ำเสียของชุมชน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียประจำอาคารก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ

3.2.2.2 ขุดลอกแม่น้ำ คู คลอง ที่ตื้นเขิน และกำจัดวัชพืชอย่างสม่ำเสมอ

3.2.2.3 การขุดตักและคูศตหายและการขุดลอกแม่น้ำที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดปัญหาการคมนาคมขนส่งทางน้ำและการระบายน้ำ จะต้องศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นและมีมาตรการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น

3.2.2.4 ทบทวน ปรับปรุง แก้ไข กฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และใช้อำนาจการบริหารของรัฐบาลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

3.2.3 การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของแม่น้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติและบริเวณโดยรอบ

3.2.3.1 ศึกษา สำรวจ และวิเคราะห์ สถานภาพของระบบนิเวศลำน้ำ แหล่งน้ำ และริมฝั่ง เพื่อให้ทราบถึงคุณค่าความสำคัญ และภัยคุกคามที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรม และจัดลำดับความสำคัญเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู

3.2.3.2 ประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม พื้นที่มีระบบนิเวศทางน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ และหรือพื้นที่ที่มีแนวโน้มของการถูกทำลาย เพื่อกำหนดมาตรการทางกฎหมายอย่างเคร่งครัดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่

3.2.3.3 การก่อสร้างพังกันน้ำ/เขื่อนริมน้ำ คู คลอง ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นก่อนที่จะดำเนินการ

3.2.3.4 ให้ทุกจังหวัดจัดทำแผนปฏิบัติการอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติ อันควรรักษาและบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด เพื่อผลักดันให้แผนปฏิบัติการดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ

3.2.4 ฟื้นฟู และอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมริมน้ำและวิถีชีวิตดั้งเดิม เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และเพื่อสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมริมน้ำ

3.2.4.1 สำรวจ รวบรวมและจัดทำข้อมูลแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่มีคุณค่าความสำคัญริมน้ำ เพื่อเป็นฐานการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีความสำคัญ

3.2.4.2 ฟื้นฟู คู คลองสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีคุณค่าความสำคัญที่อยู่ริมน้ำ โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายและมีแผนการดำเนินการที่ชัดเจนเป็นระบบ เป็นไปตามหลักวิชาการ

3.2.5 ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำ คู คลอง และแหล่งน้ำธรรมชาติให้เป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ

3.2.5.1 ให้จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางน้ำที่รักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ วิถีชีวิต ที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่มีระบบนิเวศหลากหลาย อาทิ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ ระบบนิเวศ และอื่น ๆ

3.2.5.2 จัดให้มีการฝึกและพัฒนาอาชีพเสริมทั้งทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรมภายในครัวเรือน และการท่องเที่ยว ที่ต้องพึ่งพาน้ำ และลำน้ำเป็นฐานการผลิต โดยมีการ จัดตั้งศูนย์แปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า ส่งเสริมใช้ปัจจัยการผลิตในท้องถิ่น เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีคุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นสินค้าที่ระลึกจำหน่ายให้แก่ นักท่องเที่ยว รวมทั้งจัดหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น

3.2.5.3 ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชน ร่วมมือกันฟื้นฟูกิจกรรม งานประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ

3.2.6. สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนริมน้ำ ให้เป็นผู้นำ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และผู้นำในการกำหนดมาตรการทางสังคม ในการป้องกันการบุกรุกทำลาย และใช้ประโยชน์โดยไม่ คำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

3.2.6.1 สร้างโอกาสการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร โดยเผยแพร่ข้อมูลโดยสื่อทุกรูปแบบ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญของแม่น้ำ คู คลอง และแหล่งน้ำธรรมชาติ รวมทั้ง ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างถูกหลักวิชาการ

3.2.6.2 ให้มีการเชื่อมโยงข้อมูล ข่าวสาร ระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเกิดความรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ โดยเฉพาะการเกิดอุทกภัย

4. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วม (Participation)

เสรี พงศ์พิศ (2547, หน้า 37) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน พอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในวันนี้ที่สำคัญ คือ การร่วมตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน คน ทุนของชุมชน จึงต้องมีการแยกแยะเนื้อหา และรูปแบบของ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ให้เหมาะสมกับแต่ละเรื่องพร้อมกับวิธีการและ กระบวนการที่เหมาะสม

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่แต่เพียงรูปแบบ เช่น การเลือกตั้งในทุกระดับ แล้ว ก็ปล่อยให้ผู้ได้รับการเลือกตั้งไปดำเนินการทุกอย่างทุกเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายความว่า หลังเลือกตั้งประชาชนมีหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ ผู้ที่ได้รับ เลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การแสดงออกถึงสิทธิขั้น พื้นฐานของชุมชน ในการจัดการทุนชุมชน จัดการชีวิตของตนเองจัดการทรัพยากรได้เอง

อคิน รพีพัฒน์ (2531, หน้า 30) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน พอสรุปได้ว่า หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง ซึ่งมีได้เป็นการกำหนดจากภายนอก แล้วให้ประชาชนเข้าร่วมต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดเอง โดยการแบ่งการมีส่วนร่วม เป็น 5 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหา ร่วมในการเลือกวิธีการ และวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหา ร่วมในการดำเนินงานตามแผน และร่วมในการประเมินผลวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ และหมายถึงการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมจัดการทรัพยากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น และเป็นการปฏิบัติตามแผนการต่าง ๆ โดยความสมัครใจ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 185) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเกี่ยวข้องกับจิตใจ และอารมณ์ ของสถานการณ์ ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมาย ของการนั้น กับทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

อรทัย ก๊กผล (2548, หน้า 16) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและการเมือง ในอดีตการมีส่วนร่วมของประชาชนมักหมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง โดยให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นไปตามหลักการของ “ประชาธิปไตยแบบเป็นตัวแทน” ที่ประชาชนเลือกผู้แทนหรือตัวแทน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมขึ้น

พอสรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การร่วมในการพิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติ เพราะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง

4.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ (2540, หน้า 94) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของทุกคนที่เราเคารพให้การยอมรับและยกย่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา

2. งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก เราจำเป็นจะต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้มีสิทธิ์มีเสียงในการแสดงออก

3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมานั้น ยังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มของประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนผู้ได้เปรียบมี

โอกาสมากขึ้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น

4. ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่า มีโครงการจำนวนมากไม่น้อยที่ประสบผลสำเร็จ โดยอาศัยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปของการรวมกลุ่มกันและจัดตั้งองค์กรประชาชนในขณะเดียวกัน ก็มีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวอีกเป็นจำนวนมากอันเนื่องมาจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่ม หรือของกลุ่มอันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคน ที่เข้ามาร่วมเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขา และในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์แก่ส่วนร่วมด้วย การมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด ยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น

7. ประชาชนย่อมรู้ว่า ตนเองกำลังต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะแก้ปัญหานั้นอย่างไร ถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาจะช่วยทำให้โครงการต่างๆสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า

4.3 จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมนึก ปัญญาสิงห์ (2542, หน้า 23-25) กล่าวว่าในการพัฒนาชุมชน จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต้องการให้เกิดขึ้น คือ

4.3.1 ทางเศรษฐกิจ (Economic) ประชาชนสามารถสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจได้โดยอาศัยการร่วมมือกันซื้อ และร่วมมือกันขาย เพื่อให้ได้ของที่มีคุณภาพและมีความยุติธรรมทางด้านราคา เช่น การดำเนินงานในรูปของสหกรณ์ หรือประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่เป็นหนี้สินใครและไม่อพยพไปขายแรงงานในชุมชนนั้น ๆ เป็นต้น นั่นหมายถึง การลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากภายนอกชุมชน

4.3.2 ทางสังคม (Social) การมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence) เกิดความไว้วางใจในตนเอง (self-reliance) มีความรับผิดชอบ (responsibility) ต่อตนเองและผู้อื่นช่วยเหลือตนเองได้ (self-help) ประชาชนสามารถเข้าจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ

4.3.3 ทางการเมืองและการปกครอง (Politics and Government) การมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละคนนั้น เป็นการสร้างบุคลิกภาพและจิตสำนึกของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะมุ่งไปสู่การปกครองตนเอง เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานหมู่บ้านและตำบลในลักษณะของคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล ที่ได้รับการคัดเลือก

และเห็นชอบจากชาวบ้านให้กระทำหน้าที่เพื่อชุมชนของตนเอง ซึ่งในที่สุดแล้ว ต้องการให้เกิดลักษณะของการปกครองท้องถิ่น (Local Government) นั้นเอง

4.4 ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ไพรัตน์ เชชะรินทร์ (2527, หน้า 6-7) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

4.4.1 ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

4.4.2 ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบ วิธีการพัฒนา แก้ไขลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

4.4.3 ร่วมวางแผนนโยบายแผนงาน หรือ โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไข ปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน

4.4.4 ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

4.4.5 ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4.4.6 ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

4.4.7 ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม ให้บรรลุตามเป้าหมาย

4.4.8 ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมได้ ทั่วทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

อิระวิชญ์ จันทร์ประเสริฐ (2541, หน้า 11) ได้จำแนกลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาออกเป็น 5 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของตัวบุคคล ในลักษณะนี้จะให้ความสำคัญในปัจเจกบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมอบประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญของแนวคิด เช่น การตัดสินใจ จิตสำนึก ความเป็นเจ้าของ ความรู้สึกรับผิดชอบ

2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มขบวนการ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างกลุ่มและโครงสร้างภายในหน่วยงาน ในลักษณะนี้ได้ให้ความสำคัญในเรื่อง ความสำคัญระหว่างผู้นำ ผู้ตาม และองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

3. การมีส่วนร่วมในลักษณะของโครงการ ให้ความสำคัญที่การจัด โครงการ อันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดี โดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบ เทคนิคความรู้ และการกระจายอำนาจสู่ประชาชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงที่ดีระหว่างประชาชนกับรัฐ

4. การมีส่วนร่วมในลักษณะของสถาบัน ที่ให้ความสำคัญในแง่การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน มีการถ่ายทอดหรือขยายโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคมในการกำหนดรูปแบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การบริหาร สถานะ อำนาจในสังคม

5. การมีส่วนร่วมในลักษณะนโยบายให้การยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และผู้เสียเปรียบทางสังคม แล้วนำมากำหนดเป็นนโยบายและแผนงานระดับชาติ

4.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

อรรถัย กักผล (2548, หน้า 17) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

4.5.1 เพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น

4.5.2 การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ

4.5.3 การสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมือง และเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ

4.5.4 มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้

4.5.5 ช่วยให้ประชาชนสนใจ ประเด็นสาธารณะมากขึ้นเป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

สรุปได้ว่า การฟื้นฟูพลังช่วยเป็นการดำเนินการเพื่อให้ความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา ต้องอาศัยกระบวนการประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลของตนเองอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดแผนงานที่จะดำเนินการร่วมกันให้สอดคล้องกับวิถีของชุมชนอย่างแท้จริงไม่ทำลายเพื่อประโยชน์ของใครคนใดคนหนึ่ง

5. แนวคิดกระบวนการประชาธิปไตย

เสรี พงศ์พิศ (2547, หน้า 13) พอสรุปได้ว่า ประชาธิปไตย เป็นการวิจัยเพื่อให้รู้จักตนเอง รู้ความต้องการและความจำเป็นที่แท้จริงการวิจัยตนเองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ชุมชนค้นพบ ศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง รวมทั้งพบแนวทางในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน ทำให้ชุมชนหลุดพ้นจากแนวคิดแบบพึ่งพา รอคอยความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก

ประชาพิชญ์ เป็นเครื่องมือ ที่สร้างขึ้นจากการสังเคราะห์ประสบการณ์ของชุมชนที่ประสบความสำเร็จ และยังรวมถึงการไปเรียนรู้จากบุคคลอื่นชุมชนอื่น ที่มีประสบการณ์และผ่านขั้นตอนการเรียนรู้ การดำเนินงาน แล้วสังเคราะห์เป็นแผนแม่บทชุมชน นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลต่อไป

การทำประชาพิชญ์มีหลักสำคัญ 7 อย่างคือ

5.1 การรู้จักตนเอง รู้การเปลี่ยนแปลง รู้ว่าตนเองเป็นใคร มาจากไหน รู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน เพื่อให้เราสามารถพัฒนาตนเองได้

5.2 รู้จักรากเหง้าและเอกลักษณ์ รู้จักตนเองว่า เป็นใครมาจากไหน ชุมชนมีประวัติความเป็นมาอย่างไร เพื่อจะได้กำหนดอนาคตของชุมชนตนเองได้

5.3 รู้จักศักยภาพและทุนของชุมชนว่า ชุมชนมีทุนอะไรบ้าง ทั้งที่เป็นเงินทุน หรือทุนอื่น ๆ เช่น ทุนทรัพยากร ทุนทางสังคม ทุนภูมิปัญญา หรือที่เป็นจารีตประเพณี

5.4 เรื่องของ รายรับ รายจ่าย หนี้สินและปัญหาต่าง ๆ กระบวนการประชาพิชญ์ให้ความสำคัญกับข้อมูล เพราะการเรียนรู้ที่แท้จริงและองค์ความรู้ของชุมชนไม่สามารถเกิดขึ้นจากความคาดเคลื่อนของข้อมูล การประชาพิชญ์เน้นให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อจะทำให้เรารู้ว่าควรจะทำเพิ่ม หรือลดอะไรได้บ้าง

5.5 รู้จักเรียนรู้จากตัวอย่างความสำเร็จของชุมชนอื่น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนา หรือต่อยอดให้ดียิ่งขึ้น

5.6 รู้จักวิเคราะห์ข้อมูลและค้นหาทางเลือกใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนได้และเกิดความเป็นจริง

5.7 ร่างแผนและทำประชาพิจารณา เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม ระดมความคิดให้ได้แผนที่ดีที่สุด ซึ่งจะได้นำมาดำเนินการให้เกิดเป็นจริงต่อไปได้

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เสรี พงศ์พิศ และวิจิต นันทสุวรรณ (2545, หน้า 37-38) สรุปประสบการณ์ของชาวบ้านพอสรุปได้ว่า ชาวบ้าน ที่พวกเขาเรียนรู้แล้วได้ผลเพราะอะไร เรียนเพราะสนุกเนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัวและเรียนอย่างเป็นธรรมชาติ เรียนด้วยการปฏิบัติ ทำให้ได้เรียนรู้จริง ๆ เรียนแล้วทำเป็นเรียนแล้วได้เพื่อน ได้เครือข่าย เรียนแล้วจัดการเป็นถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

เสรี พงศ์พิศ และวิจิต นันทสุวรรณ (2545, หน้า 227-247) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ โดยการทำประชาพิชัยและพัฒนา พอสรุปได้ว่า กระบวนการทำประชาพิชัยเป็นกระบวนการวิจัย และพัฒนาของประชาชน มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมกระบวนการ ประชาพิชัย ได้เรียนรู้จักตนเอง รู้จักโลกต้องการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและชุมชนและสังคมที่ กว้างไกล ทำให้เกิดทางเลือกใหม่ของชุมชน ในการพึ่งพาตนเอง โดยไม่หวังพึ่งพาทภายนอก แต่ฝ่ายเดียว

ขงยุทธ พันตารัก และคณะ (2549, หน้า 96) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการ แหล่งน้ำของประชาชนกรณีศึกษา บึงตาสื่อ หมู่ที่ 3 ตำบลคงป่าคำ อำเภอเมืองพิเชียร จังหวัดพิเชียร พบว่า ประชาชนส่วนมากมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เนื่องจากประชาชนต้องการใช้น้ำจากแหล่งน้ำ และการมีส่วนร่วมในการประสานงาน การมีส่วนร่วม ในการริเริ่มการพัฒนา ประชาชนยังให้ความร่วมมืออยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนส่วน น้อยที่ เป็นผู้เสนอปัญหา และแนวทางแก้ไข เพราะประชาชนขาดความมั่นใจในการเสนอความ คิดเห็นในด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนส่วนมาก ได้รับประโยชน์จากการใช้น้ำเพื่อ การเกษตร การจับปลา สัตว์น้ำ

ปัญหาการมีส่วนร่วม พบว่า ขาดความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น เกิดปัญหาความ ขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการในด้านการวางแผนจัดการน้ำ ด้านการดำเนินงาน เกิดปัญหาแย่งน้ำ เพื่อการเกษตร ส่วนมากจะเป็นผู้นำชุมชน ด้านการติดตามผล ประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการเข้าร่วม

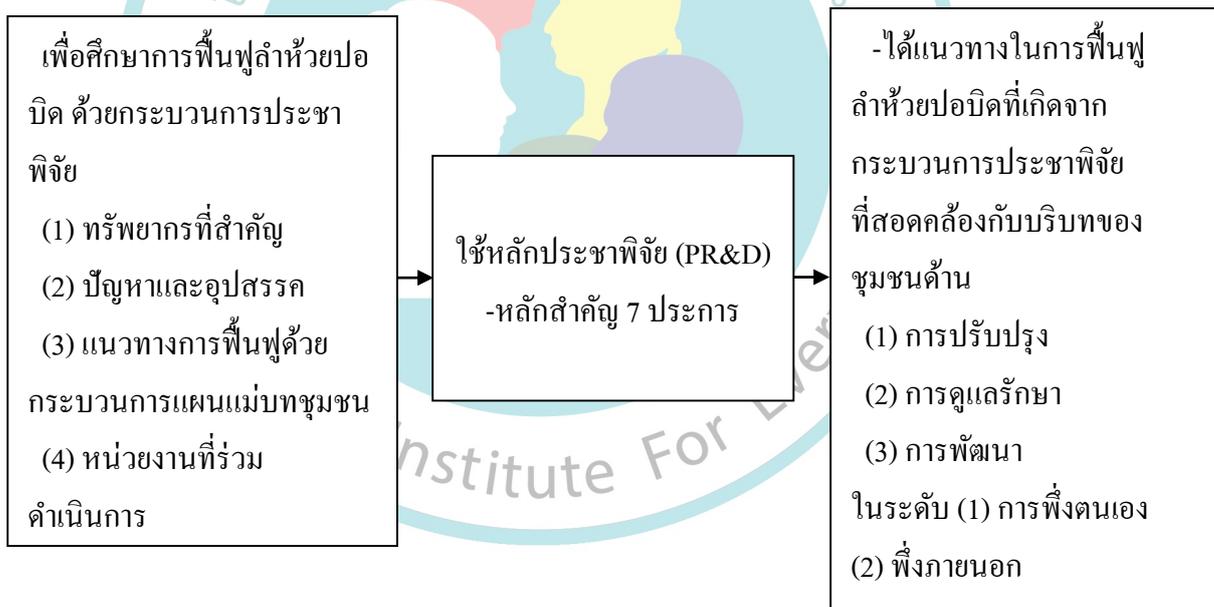
สมใจ โลมะรัตน์ (2544, หน้า 101) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำใน การจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก ในจังหวัดขอนแก่นพบว่า สภาพการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กใน ชุมชน ควรมีคณะกรรมการผู้ใช้น้ำทำหน้าที่ดูแลรักษา และจัดการแหล่งน้ำ มีการประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสนับสนุนกิจกรรมการใช้ประโยชน์ และพบว่าปัญหาอุปสรรคในการ จัดการแหล่งน้ำได้แก่ ระบบน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ ปริมาณน้ำมีจำกัด เห็นควรเพิ่มการมีส่วนร่วม ของสมาชิก มีการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิก และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

บุญฤทธิ์ เคนหวาย (2549, หน้า 61) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการ จัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก กรณีศึกษาแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการในจังหวัดมหาสารคาม สรุปได้ว่าบรรดาทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญนั้น แหล่งน้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับ มนุษย์โดยตรง เพราะน้ำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต การมีน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอจึงเป็น เงื่อนไขสำคัญสำหรับการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ น้ำมีคุณค่า การรักษาทำให้น้ำคุณภาพดี มีวิธีการรักษา ไว้ใช้ถือว่าสำคัญสูงสุด

ชัยวัฒน์ เลือสา (2547, หน้า 89) ได้ศึกษาการใช้กระบวนการประชาพิชัยในการเรียนรู้ และการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตำบลกุดคู อำเภอนอนสรวง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้เรียนรู้ถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลก กาเปลี่ยนแปลงของชุมชน เรียนรู้ในการสร้างเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล การพัฒนาชุมชน เรียนรู้จากชุมชนต้นแบบที่ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดูงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเป็นแผนแม่บทชุมชนในการพัฒนา โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นจริงของชุมชน พร้อมทั้งเพื่อนำไปสู่การทำแผนระดับตำบลต่อไป เพื่อรองรับการจัดทำแผนงบประมาณเพื่อการพัฒนาในทุกระดับ

7. กรอบความคิดในการวิจัย

สรุปกรอบความคิดในการทำวิจัยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบความคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง กระบวนการประชาพิจารณ์ในการฟื้นฟูลำห้วยปอบิดบ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยนำหลักคิดการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบประชาพิจารณ์และพัฒนา ของ รศ.ดร. เสรี พงศ์พิศ ดังนั้น แนวคิดและวิธีการศึกษา จึงมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และสิ่งที่ค้นพบในชุมชน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ดำเนินการตามหลักวิธี การทำประชาพิจารณ์และพัฒนา (People Research and Development) โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อ จัดทำแผนแม่บทชุมชนซึ่งการจัดทำแผนแม่บทชุมชนนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบ 4 คือ

1. วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์
2. ข้อมูลชุมชน สรุปประมวล แยกเป็นหมวดหมู่
3. แผนงาน โครงการ กิจกรรม
4. แผนการปฏิบัติงาน แนวทาง วิธีการ งบประมาณ ที่มาของงบประมาณ

ประชากรเป้าหมายวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยมีการสุ่มหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนของครอบครัว ซึ่งแบ่งเป็น 10 คุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 50 ครอบครัว รวม 66 ราย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคคลที่จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการเกิดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 16 รายประกอบด้วย

- 1.1 นายกองค้การบริหารส่วนตำบล1 ราย
- 1.2 พระสงฆ์ วัดบ้านดงเค็ง จำนวน 2 รูป
- 1.3 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล บ้านดงเค็ง จำนวน 2 ราย
- 1.4 กำนันตำบลท่าสองคอน จำนวน 1 ราย
- 1.5 หัวหน้าคุ้ม จำนวน 10 ราย

2. ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรคือ หัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนจากหมู่บ้าน จำนวน 50 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยต้องเป็นเครื่องมือที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือศึกษาการใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องใช้ทั้งกิจกรรมและเครื่องมือหลายอย่างมาประกอบกัน คือใช้แบบสอบถาม การบันทึกกิจกรรม ที่ได้รับรู้ระหว่างการทำกิจกรรม สังเกตหรือสัมภาษณ์ ในการวิจัยครั้งนี้เครื่องมือประกอบด้วย

1. แบบสอบถามข้อมูลครอบครัวและชุมชนหรือข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน

วิธีการในการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างเครื่องมือ โดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหา ที่จะใช้สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปและเศรษฐกิจของชุมชน

การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ เพื่อเจาะลึกให้ทราบข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ชุมชน ลักษณะทั่วไป ประเพณีวัฒนธรรม เหตุการณ์ต่างๆที่สำคัญในอดีต อาณาเขต เส้นทางคมนาคม ลักษณะภูมิประเทศ เส้นทางคมนาคม ทรัพยากรที่สำคัญ โดยสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ครู ผู้รู้ในชุมชน

2. แบบบันทึกการประชุม

เป็นการบันทึกการประชุมแบบมีส่วนร่วม เพื่อบันทึกข้อคิดเห็น มติต่างๆ รวมทั้งพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เวลา บุคคล สภาพแวดล้อมในการประชุม เครื่องมือนี้จะเป็นเครื่องมือสำหรับการใช้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

3. แบบสังเกต

เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้น เพื่อใช้ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีแบบฟอร์มสำหรับการบันทึก เน้นการศึกษา เกี่ยวกับ ชุมชนมีกิจกรรม ประเพณีอะไรบ้าง วิถีชีวิตประจำวันเป็นอย่างไร กิจกรรมที่ทำความหมายสำหรับคนในชุมชนอย่างไร กิจกรรมนั้นมีความเชื่อมโยงอย่างไรบ้าง แต่ละกิจกรรมมีใครร่วมด้วยบ้าง โดยจะใช้แบบฟอร์มสำหรับบันทึกข้อมูลทุกครั้ง

4. การทำประชาพิชญ

การทำประชาพิชญมีหลักสำคัญ 7 อย่างคือ

1. การรู้จักตนเอง รู้จักโลก
2. รู้จักรากเหง้าและเอกลักษณ์
3. รู้จักศักยภาพ ทุน สิ่งแวดล้อม สุขภาพ
4. รู้รายรับ รายจ่าย หนี้สิน และปัญหา
5. เรียนรู้จากตัวอย่างและความสำเร็จจากชุมชนอื่น
6. วิเคราะห์ข้อมูล ค้นหาทางเลือกใหม่ ความต้องการแท้จริง
7. ร่างแผนแม่บทและประชาพิจารณ์

และมีขั้นตอนในการดำเนินการมี 7 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นการเตรียมชุมชน เตรียมนักวิจัยชุมชน
2. เวที เปิดโลกแห่งการเรียนรู้ ทำความเข้าใจวิธีการ
3. เวที นำข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สินมาวิเคราะห์
4. เวที นำข้อมูลทรัพยากรมาวิเคราะห์
5. เวที นำข้อมูลการศึกษาคุณภาพมาวิเคราะห์
6. เวที การร่างแผน
7. เวที การทำประชาพิจารณ์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการแต่ละขั้นตอนนี้ประกอบด้วย จุดประสงค์ ผู้ร่วมวิจัย เครื่องมือที่ใช้ วิธีการดำเนินการ และผลที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 เพื่อสร้างความร่วมมือจาก ผู้นำชุมชนบ้านดงเต็ง หัวหน้าคุ้ม ผู้แทนครอบครัว เพื่อเตรียมเวที ผู้วิจัยเตรียมข้อมูลความเชื่อมโยงของแหล่งน้ำชุมชน ทั้งที่มีข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่น

เพื่อใช้ประกอบ ในการขอความเห็นจากผู้นำชุมชน และกำหนดการเปิดเวที เป็นลักษณะการบรรยาย

ขั้นที่ 2 เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเวทีตระหนัก ฐัฐสภาพการเปลี่ยนแปลงของลำห้วย การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของโลก รับรู้ผลกระทบที่เกิดขึ้นที่ผ่านมา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแนวทางการดำเนินการร่วมกันต่อไปในอนาคต ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้รู้ในหมู่บ้าน หัวหน้าคุ้มทั้ง 10 คุ้ม ตัวแทนครอบครัว จำนวน 50 ราย โดยใช้การจัดเวทีเสวนาแบบมีส่วนร่วมในชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ทำให้ทุกคนในชุมชนเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของลำห้วยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการตั้งคณะกรรมการเพื่อฟื้นฟูลำห้วยต่อไป

ขั้นที่ 3 เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ทำกิจกรรมฟื้นฟูลำห้วยด้วยกัน เพื่อสร้างความสามัคคี และเสริมสร้างพลังของทุกคนในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน

ขั้นที่ 4 เพื่อให้ผู้เข้าร่วม ได้รู้ถึงการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล พิจารณาแบบสอบถาม วิธีการเก็บข้อมูลและมอบหมายผู้รับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้นำสรุปผลเป็นภาพรวมของชุมชน

ขั้นที่ 5 นำคณะผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ ในการจัดการแหล่งน้ำ แล้วนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับชุมชนตนเอง

ขั้นที่ 6 สรุปแบบสอบถาม สรุปข้อมูลที่ได้เรียนรู้จากชุมชนต้นแบบ ร่างเป็นระเบียบชุมชน เพื่อนำไปสู่การเสนอเป็นแผนแม่บทชุมชน

ขั้นที่ 7 เปิดเวทีชุมชนในการให้ความเห็นชอบแผนงานกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อเนื่องของชุมชน พร้อมเสนอการกำหนดเป็นแผนแม่บทชุมชนในระดับท้องถิ่นต่อไป

สถานที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยได้แก่ ลำห้วยปอบิด ที่ตั้งอยู่ที่ บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2558 ถึงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2559

ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 3.1 แสดงปฏิทินการปฏิบัติงานการทำประชาพิชญ์แผนแม่บทชุมชน

ลำดับ	ประชากรและผู้เกี่ยวข้อง	เครื่องมือที่ใช้	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	การวิเคราะห์และรายงาน
1.ขั้นเตรียมการ	- ผู้นำชุมชน ประชาชนบ้านดง เค็ง หมู่ที่10 ตำบล ท่าสองคอน	-ข้อมูลเอกสาร ในการทำ ประชาพิชญ์	ผู้วิจัยรวบรวม ข้อมูลการทำ ประชาพิชญ์ และนำเสนอ แนวทางการ ทำประชาพิชญ์ กับชุมชน	- เกิดความ ร่วมมือจาก ชุมชน -กำหนดเวที ในการแสวง ความคิดเห็น	-วิเคราะห์ผล การมีส่วนร่วม จากการ ประสานงาน กับฝ่ายต่าง ๆ
2.เปิดโลกแห่ง การเรียนรู้	ผู้นำชุมชนและผู้ แทนที่เกี่ยวข้อง ครอบครัวละ 1 คน รวม 50 ครอบครัว	เวทีประชา พิชญ์ เปิดโลก แห่งการเรียนรู้	เปิดเวที ครั้งที่ 1.เพื่อให้ ทราบการ เปลี่ยนแปลง การพัฒนา และ ผลกระทบกับ ชุมชนและ แนวทางใน การทำประชา พิชญ์	ผู้เข้าร่วมเวที ได้ทราบและ ตระหนักถึง เหตุการณ์ใน อดีตที่ผ่านมา -รู้แนวทาง ในการทำ ประชาพิชญ์	ใช้การบรรยาย และรายงาน จากการบันทึก การประชุม
3.การออกแบบ การจัดเก็บ ข้อมูล	-ผู้ได้รับมอบหมาย จัดเก็บข้อมูล - ผู้วิจัย	แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์	-จัดเก็บข้อมูล ครัวเรือน ข้อมูลพื้นฐาน ชุมชน	ได้ข้อมูล ชุมชนโดย คนในชุมชน	สรุปข้อมูลจาก แบบสอบถาม ที่ได้รับ

6.การจัดทำ แผนแม่บท ชุมชน	- ภาระงาน ชุมชนร่างแผน -ผู้วิจัย - ภาาีหน่วยงาน สนับสนุน	- ได้ข้อมูลจาก แบบสรุปล้าน ต่างๆของ ชุมชนและ ข้อมูลชุมชน ต้นแบบที่ไป เรียนรู้ดูงาน	ภาระงาน ชุมชนร่าง แผนแม่บท ชุมชน จาก ข้อมูลที่ได้ จากเอกสาร ต่าง ๆ ประกอบการ จัดทำแผน	-ได้ร่างแผน แม่บทชุมชน บ้านดงเค็ง	วิเคราะห์และ รายงานผลจาก ร่างแผน
7.ทำประชา พิจารณ์แผน แม่บทชุมชน	- ประชาชนใน หมู่บ้านดงเค็ง - ภาระงาน ชุมชนร่างแผน -ผู้วิจัย - ภาาีหน่วยงาน สนับสนุน -วิทยากร	- เวทีประชา พิจารณ์แผน แม่บทชุมชน	-เปิดเวที ประชา พิจารณ์ เสนอ ร่างแผนเพื่อ ทำประชา พิจารณ์ใน ชุมชน -สรุปผลการ ทำประชา พิจารณ์	-ได้แผน แม่บทชุมชน บ้านดงเค็ง	รายงานผล จากการทำ ประชาพิจารณ์ แผน

การนำเสนอข้อมูลผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยเป็นเอกสารการวิจัย ตามรูปแบบของ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จากบทที่ 1 ถึงบทที่ 3 ในระยะที่ 1 นำเสนอ และอภิปรายผลในบทที่ 4 และบทที่ 5 และข้อเสนอแนะ ต่อสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการประชาพิจารณ์ ในการฟื้นฟู ลำห้วยโปปิดบ้านดงเต็งตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยและพัฒนา (Reserch and Devenlopment) ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ประวัติและภูมิหลังความเป็นมาของลำห้วยโปปิด
2. กระบวนการประชาพิจารณ์ในการฟื้นฟูลำห้วยโปปิด
3. ทรัพยากรที่สำคัญ
4. ปัญหาและการแก้ไขปัญหา

ผลการวิจัยผู้วิจัยและผู้นำชุมชน และประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 45 คน ได้ร่วมกันจัดเวที ศึกษาประวัติความเป็นมาของลำห้วยโปปิด โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

การศึกษาภูมิหลัง การฟื้นฟูลำห้วยโปปิด บ้านดงเต็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ลำห้วยโปปิด เป็นลำห้วยเล็ก ๆ ที่ไหลมาจากอำเภอบรบือ ผ่านตำบลบ่อยี่ใหญ่ (บ้านเก่าใหม่) ผ่านบ้านคอนหัน บ้านดงเต็ง บ้านหนองใหญ่ บ้านเม่นใหญ่และไหลไปลงที่แก่งเลิงจาน ซึ่งเดิมที่ลำห้วยนี้มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งเป็นแหล่งอาหาร มีกุ้งหอย ปลา ให้ชุมชนต่าง ๆ ได้หาอยู่หากินมากมาย เป็นแหล่งน้ำสำหรับเลี้ยง วัว ควาย มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมสองฝั่งอย่างร่มเย็น

ต่อมาในปี พ.ศ.2528 พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง ผู้ใหญ่บ้าน ได้เห็นว่า ลำห้วยโปปิด ในช่วงหน้าฝนน้ำจะหลากและไหลลงสู่แก่งเลิงจานอย่างรวดเร็ว จึงมีแนวคิดในการที่จะสร้างฝายกั้นลำห้วย เพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ เพื่อใช้ประโยชน์ต่อชุมชน จึงได้ปรึกษารือ กับชาวบ้าน แต่เนื่องจากลำห้วยดังกล่าวขนาบสองฝั่งด้วยที่นาของชาวบ้าน ซึ่งทำให้ไม่สามารถขุด สร้างเป็นฝายได้

จากการสัมภาษณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูแหล่งน้ำลำห้วยโปปิดในยุคต้น ๆ แนวคิดในการพึ่งตนเองด้วยการ รวมตัวกันของชุมชนในการจัดการ โดยมีการนำเอาวัฒนธรรมชุมชน ฮีต ครองมาเป็นเครื่องรวมจิตใจของคนในชุมชน โดยการให้หลักการดังกล่าว ผู้นำชุมชน ต้องมีความสามารถในการผูกมัดเรื่องราวต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

ข้อมูลประวัติชุมชน บ้านดงเค็ง ต.ท่าสองคอนอ.เมือง จ.มหาสารคาม

1. ความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน แบ่งแยกการปกครองออกมาจาก หมู่บ้านเดิม ชื่อบ้านอุ่มแคน ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สาเหตุที่แยกออกจากหมู่บ้านเดิมเนื่องจากเกิดอาเพศแผ่นดินกลางหมู่บ้านแตกแยกเป็นร่องลึกและมีฟาน (อิเก็ง) ว่างเข้ามากลางหมู่บ้านทำให้เกิดโรคระบาด คือ โรคไข้น้ำ (ไข้ฮิสกฮิส) ทำให้คนในหมู่บ้านล้มตายเป็นจำนวนมาก ผู้เฒ่าผู้แก่จึงอพยพออกจากหมู่บ้าน โดยการแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ย้ายไปทางบ้าน โนนแต่ ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มที่ 2 ย้ายไปทางบ้านเม่นใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มที่ 3 ย้ายมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้านที่อยู่ในปัจจุบันนี้ จึงได้พบป่าไม้ เค็ง ด้านทิศใต้มีลำห้วย ซึ่งเหมาะสมในการที่จะตั้งหมู่บ้าน จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านดงเค็ง มาจนถึงปัจจุบัน โดยการนำมาของผู้ใหญ่ยา เมื่อปี พ.ศ.2454

2. ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านดงเค็งหมู่ที่10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีที่ตั้งและอาณาเขต อยู่ห่างจากอำเภอเมืองมหาสารคามเพียง ๑๑ กิโลเมตร มีพื้นที่ติดต่อกับตำบลใกล้เคียงดังนี้ ทิศเหนือ ติดกับบ้าน โนนแต่ ตำบลท่าสองคอน ทิศตะวันออก ติดกับบ้านเม่นใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน ทิศใต้ ติดกับบ้านหนองใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน ทิศตะวันตก ติดกับบ้านดอนหัน ตำบลท่าสองคอน

3. สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

อาชีพหลักของประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านดงเค็ง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าว ไร่ อ้อย มันสำปะหลัง เลี้ยงสัตว์ และมีอาชีพเสริม ด้วยการรับจ้างทั่วไป

4. ศักยภาพของหมู่บ้าน

บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นชุมชนเล็ก ๆ แต่มีผู้นำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มีความรู้ มีภูมิธรรม สามารถนำพาชุมชนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ชุมชนเกิดความสามัคคี มีการช่วยกันพัฒนาจนเกิดความเข้มแข็งมาจนทุกวันนี้

5. การพัฒนาปรับปรุงลำห้วยปอบิด

เมื่อปลายปี พ.ศ.2527 พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง ผู้ใหญ่บ้านดงเค็ง ในยุคนั้น ได้สังเกตเห็นถึงปัญหาและความสำคัญของการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด ที่ไหลผ่านชุมชน มีการรวมพลังกันของคนในชุมชน ด้วยการหาทุน จัดซื้อที่นาพ่อพันธ์ เปลี่ยนนาพ่อแถว เพื่อสร้างฝาย ปีพ.ศ.2529 มีการซื้อนาพ่อเตียน ให้พ่อวิชา อีก40,000บาท เพื่อขยายพื้นที่ทำฝาย จากนั้นพ่อจารย์บัวศรี และกรรมการ

หมู่บ้านจึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากสำนักงานชลประทานเขต 4 ขอนแก่น เพื่อให้สนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้าง ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จของชุมชน โดยสำนักงานชลประทาน ได้จัดสรรงบประมาณช่วยเหลือ และก่อสร้างฝายดังกล่าวเพื่อกั้นลำห้วยปอบิดบริเวณทิศใต้ของหมู่บ้านแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2529 ให้ชื่อว่า “ฝายห้วยปอบิด”

6. กระบวนการประชาพิชญ์ในการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด

เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2559 คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ร่วมกันนำข้อมูลที่ได้รับการรวบรวมมาร่วมกันวิเคราะห์เพื่อให้สามารถนำข้อมูลที่ได้นำมาปรับปรุงและกำหนดเป็นแนวทางในการกำหนดแผนงานของชุมชน

ผู้วิจัยได้สรุป ข้อมูลจากเวที โดยได้ขอความอนุเคราะห์จากผู้นำชุมชน พอสรุปข้อมูลได้ดังนี้

กระบวนการประชาพิชญ์ในการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านและประวัติศาสตร์ชุมชน

บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน แบ่งแยกการปกครองออกมาจาก หมู่บ้านเดิมชื่อ บ้านอุ่มแคน ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สาเหตุที่แยกออกจากหมู่บ้านเดิมเนื่องจากเกิดอาเพศแผ่นดินกลางหมู่บ้านแตกแยกเป็นร่องลึกและมีฟาน (อิเก็ง) ริงเข้ามากลางหมู่บ้านทำให้เกิดโรคระบาด คือ โรคไข้น้ำ (ไข้สูกออีไล) ทำให้คนในหมู่บ้านล้มตายเป็นจำนวนมาก ผู้เฒ่าผู้แก่จึงอพยพออกจากหมู่บ้าน โดยการแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ย้ายไปทางบ้านโนนเต้ ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มที่ 2 ย้ายไปทางบ้านเม่นใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มที่ 3 ย้ายมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้านที่อยู่ในปัจจุบันนี้ จึงได้พบไม้เค็ง ซึ่งเหมาะสมในการที่จะตั้งหมู่บ้าน จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านดงเค็งมาจนถึงปัจจุบัน

โดยการนำของผู้ใหญ่ยา เมื่อปี พ.ศ.2454 ระยะทางออกจากหมู่บ้านถึงองค์การบริหารส่วนตำบลระยะทาง 3.9 กิโลเมตร

การปกครองแบ่งออกเป็น 10 คุ้ม

1. อาทิตย์อุทัย
2. อุดรพัฒนา
3. ก้าวหน้าสามัคคี
4. แสงสร้อยพาเจริญ

5. พ่อใหญ่ยาพาสร้างบ้าน
6. หรดีร่วมจิต
7. พายัพสร้างนคร
8. ไต้สามัคคี
9. อาทิตย์อัสดง
10. อีสานร่วมมิตร

ตารางที่ 4.1 การดำรงตำแหน่งของผู้นำชุมชน

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ดำรงตำแหน่งปี พ.ศ.
1	นายฝ้าย ชัยปัญญา	ผู้ใหญ่บ้าน	2454-2458
2	นายอินทร์ ชัยปัญญา	ผู้ใหญ่บ้าน	2458-2465
3	นายแสง สีสาร	ผู้ใหญ่บ้าน	2465-2467
4	นายพิมพ์ แสนตรี	ผู้ใหญ่บ้าน	2467-2470
5	นายหอม กองเงิน	ผู้ใหญ่บ้าน	2470-2474
6	นายปั้น พลหาญ	ผู้ใหญ่บ้าน	2474-2476
7	นายคุณ วรไว้ย	ผู้ใหญ่บ้าน	2476-2480
8	นายนวล ศรีสาร	ผู้ใหญ่บ้าน	2481-2483
9	นายสอน วงษ์ศรี	ผู้ใหญ่บ้าน	2483-2496
10	นายทองดี โสเพ็ง	ผู้ใหญ่บ้าน	2496-2505
11	นายสอน แสนตรี	ผู้ใหญ่บ้าน	2505-2524
12	นายบัวศรี ศรีสูง	ผู้ใหญ่บ้าน	2524-2531
13	นายสิงห์ แสงทะรา	ผู้ใหญ่บ้าน	2531-2541
14	นายศิริ วรไว้ย	ผู้ใหญ่บ้าน	2541-2545
15	นายวินิจ ชันขวา	ผู้ใหญ่บ้าน	2545-2555
16	นางไข่ อรรคชาติศรี	ผู้ใหญ่บ้าน	2555-ปัจจุบัน

ที่ตั้ง/ลักษณะภูมิประเทศ/ภูมิอากาศ

พื้นที่ประมาณ 1,506ไร่ ลักษณะ เป็นที่ราบลุ่ม มีอาณาเขตติดต่อกันดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านโนนแต่้
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านหนองหญ้าปล้อง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านเม่นใหญ่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านดอนหัน

ประชากร/ครัวเรือน

จำนวนครัวเรือน 124 ครัวเรือน

ประชากร ชาย 301 คน หญิง 237 คน รวม 574 คน

จำนวนผู้สูงอายุ 67 คน ผู้พิการ 6 คน ผู้ด้อยโอกาส-คน ผู้ยากจน-คน

สภาพสังคม/การศึกษา/ศาสนาและวัฒนธรรม

ประชาชนบ้านดงเต็งส่วนใหญ่ใช้ภาษาอีสานเป็นภาษาถิ่น นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด การศึกษารายกรส่วนใหญ่ จบการศึกษามัธยมศึกษาและราษฎรอายุระหว่าง 15-60 ปี อ่านและเขียนภาษาไทยได้ทุกคน

สำหรับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยการเก็บข้อมูลชุมชนเมื่อนำข้อมูลด้านการศึกษามาพิจารณาปรากฏว่า มีผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำแนกตามจำนวนประชากรอายุระหว่าง 18-60 ปีเพิ่มขึ้นไป จำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ระดับการศึกษา

ลำดับ	ระดับการศึกษา	จำนวน
1	ปริญญาโท	2
2	ปริญญาตรี	10
3	ปวช.-ปวส.	5
4	ม.3-ม.6	20
5	ป.4-ป.6	250
6	เด็กเล็กหรืออนุบาล	21
รวม		308

ราษฎรของบ้านดงเค็ง ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีทางศาสนาและมีความศรัทธาในการทำบุญเป็นประจำสืบทอดกันมา เช่น การทำบุญในวันพระ วันสำคัญต่าง ๆ หรืองานบุญประเพณี ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ชาวบ้านดงเค็ง ได้สืบทอดวัฒนธรรมที่ทำกันมาในทุก ๆ ปีไม่เคยเว้น เช่น เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม (เข้าปริวาสกรรม) เดือน 2 บุญคุณถาน เดือน 3 บุญข้าวจี เดือน 4 บุญผาวส เดือน 5 สงกรานต์ เดือน 6 บุญบั้งไฟ เดือน 7 บุญเบิกบ้าน เดือน 8 บุญเข้าพรรษา เดือน 9 บุญข้าวประดับดิน เดือน 10 บุญกระยาสารท เดือน 11 บุญออกพรรษา เดือน 12 บุญกฐิน เป็นต้น นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนชาวบ้าน ละเว้นการทำชั่ว ให้ประพฤติดีมีน้ในการทำดี

ลักษณะครอบครัวบ้านดงเค็ง ส่วนมากเป็นครอบครัวใหญ่ ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก สมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์และจะมีการปลูกบ้านในบริเวณใกล้ๆกับครอบครัวของพ่อแม่ญาติพี่น้องของตนเอง

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของบ้านดงเค็งคือ การทำนา อาชีพรองคือ การรับจ้างทั่วไป เลี้ยงสัตว์ เมื่อนำข้อมูลการประกอบอาชีพจากการสำรวจข้อมูลชุมชน โดยนับเฉพาะผู้ที่มีอายุระหว่าง 18-60 ปี ไม่นับนักเรียนนักศึกษา จำนวน 154 คน

ตารางที่ 4.3 แสดงการประกอบอาชีพของประชากร

ลำดับ	อาชีพ	จำนวน (คน)
1	ด้านการเกษตร	71
2	ค้าขาย	8
3	ช่าง	3
4	อุตสาหกรรมในครัวเรือน	5
5	ข้าราชการ	3
6	รับจ้าง	51
7	อื่น ๆ	13
รวม		154

รายได้ของครัวเรือน

จากการสำรวจข้อมูลชุมชน ปีพ.ศ.2559 พบว่า หมู่บ้านมีรายได้รวมทั้งสิ้น 17,053,200 บาทและมีรายได้เฉลี่ยคนละ 53,125 บาทต่อคน ต่อปี จำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงรายได้ของประชากร

ลำดับ	รายการ	จำนวนเงิน(บาท)
1	ผลผลิตด้านการทำนา	5,598,000
2	ผลผลิตด้านสัตว์	1,830,000
3	ผลผลิตด้านประมง	1,010,000
4	การทำสวน	300,000
5	การทำไร่	23,000
6	ทำสวนดอกไม้	3,000
7	แปรรูปผลผลิตการเกษตร	4,000
8	เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน	2,645,200
9	การค้าขาย	2,075,000
10	การประกอบธุรกิจ	205,000
11	อื่นๆ	1,515,000
	รวม	17,053,200

รายจ่ายของประชากร

จากการสำรวจและประมวลผลข้อมูลชุมชน ปีพ.ศ.2559 บ้านดงเค็ง มีรายจ่ายทั้งหมด 6,590,044 บาท โดยรายจ่ายในภาพรวมแบ่งได้ดังนี้

ตารางที่ 4.5 รายจ่ายของประชากร

ลำดับ	รายการ	เงิน(บาท)
1	รายจ่ายด้านต้นทุนเพื่อการผลิต	1,133,620
	1. ค่าพันธุ์พืช,พันธุ์สัตว์	152,000
	2. ค่าสารเคมี	186,900
	3. ค่าจ้าง	691,000

	4. ค่าเครื่องจักร	103,720
2	รายจ่ายในด้านอุปโภคบริโภค	5,456,424
	ค่าข้าวสาร	219,550
	ค่าอาหาร	1,131,100
	ค่าขนม	41,500
	ค่าเสื้อผ้า	53,500
	ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย	121,500
	ค่ารักษาพยาบาล	41,100
	ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา	212,500
	ค่าเดินทาง	661,500
	ค่าน้ำ ค่าไฟ	168,734
	ค่าโทรศัพท์	181,520
	ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล	41,420
	ค่าบันเทิงค่าหอย ค่าการพนัน	112,300
	ค่าบุหรี เหล้า ยาแดง	20,200
	ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	2,250,000
	รวมรายจ่ายทั้งสิ้น	6,590,044
	รายจ่ายด้านต้นทุนเพื่อการผลิต	1,133,620
	รายจ่ายในด้านอุปโภคบริโภค	5,456,424
	รวม	6,590,044

ผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม จักสาน ทอผ้า เป็นต้น
 - 1.1 ชื่อนายทองคำ ชันขวา หมอน้ำมัน หมอเป่า
 - 1.2 ชื่อนายประสิทธิ์ ภาแก้ว หมอน้ำมัน เป่ากระดุก
 - 1.3 ชื่อ นางปาณิสรา ธงไชย ผู้มีความสามารถด้านการเกษตร

สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

โรงเรียน	1	แห่ง
วัด/มัสยิด/โบสถ์แม่พระ	-	แห่ง
ตลาด	-	แห่ง
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	-	แห่ง
โรงพยาบาล/สถานีอนามัย	-	แห่ง
สถานีวิทยุ/หอกระจายข่าว	1	แห่ง
สนามกีฬา	1	แห่ง
ศาลากลางบ้าน/ห้องสมุด/ศูนย์การเรียนรู้	1	แห่ง
แหล่งท่องเที่ยวบริการ	-	แห่ง
โรงงานอุตสาหกรรม	-	แห่ง
สมาคม/มูลนิธิ	-	แห่ง
ร้านค้า/ร้านอาหาร	3	แห่ง
สวนสาธารณะ/สนามเด็กเล่น	1	แห่ง
สถานีตำรวจชุมชน	-	แห่ง
ทรัพยากรธรรมชาติ (อธิบายลักษณะ การใช้ประโยชน์ และความสำคัญ)		
ดิน พื้นที่ในการเกษตรใช้ทำการเกษตร		
แหล่งน้ำ	1	นำไปใช้เพื่อการเกษตร
ป่าชุมชน	ไม่มี	
แร่ธาตุ	ไม่มี	
น้ำมัน	ไม่มี	
สัตว์ป่า	ไม่มี	
พืชพรรณ	ไม่มี	

ข้อมูลการคมนาคม/สาธารณูปโภค

การเดินทางในชุมชน

ถนนลาดยาง	1 เส้น	ระยะทาง	3	กิโลเมตร
ถนนลูกรัง	2 เส้น	ระยะทาง	10	กิโลเมตร
ถนนคอนกรีต	5 เส้น	ระยะทาง	15	กิโลเมตร
ห่างจากอำเภอ	13กิโลเมตร	ห่างจาก อบต.3.9		กิโลเมตร

สาธารณูปโภค

มีไฟฟ้าใช้	ทุกครัวเรือน
มีประปาหมู่บ้าน	2 แห่ง
โทรศัพท์สาธารณะ	2 แห่ง (ชำรุด)

แหล่งน้ำ

บ่อน้ำตื้น	-	แห่ง
บ่อน้ำสาธารณะ	3	แห่ง
คลอง	-	แห่ง
ชลประทาน	1	แห่ง
บ่อบำบัด	-	แห่ง

ข้อมูลการเมือง/การบริหาร (ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัคร)

ผู้ใหญ่บ้าน	นางไข อรรถชาติ
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	นายทะนงศักดิ์ ศรีสุจารย์
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	นายบุญถม จันทะคาม
สมาชิก อบต.	นายคำไหล กมลรัตน์
สมาชิก อบต.	นางพรรณิภา หินนันท
อาสาพัฒนาชุมชน	นส.หนูเที่ยร ปัตฐิติ
อาสาพัฒนาชุมชน	นายสมทรัพย์ ค้วงชะระา
อาสาพัฒนาชุมชน	นายทวี เป้าหัวดง
อาสาสมัครอื่น ๆ อสม.	นายสมทรัพย์ ค้วงชะระา นายคำไหล กมลรัตน์
นางยุพากร หินนันท	นางหนูบาน ศรียศ นางเสด็จ คอนวงชัย
นางอุ๋ทอง เขจรลาภ	

ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ประเพณีต่าง ๆ ของศาสนาพุทธ เช่น บุญเบิกบ้าน บุญบั้งไฟ
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำพิน

ข้อมูลกลุ่ม/องค์กรในชุมชน

1. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ปัจจุบันมีเงิน 1,368,155 บาท สมาชิก 100 คน
ประธานชื่อ นางไข่ อรรคชาติ

ส่วนที่ 2 การประเมินสถานการณ์ชุมชน

การพัฒนาหมู่บ้าน จัดอยู่ในระดับ(หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาระดับ) การประเมินสถานการณ์
พัฒนาหมู่บ้านจากข้อมูลอื่น ๆ

จากการประชาคมทำแผนชุมชนของหมู่บ้าน ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของ
ชุมชนและมีการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไขและศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของ
ชุมชนดังนี้

ตารางที่ 4.6 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน

1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ลำดับ	สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1	ความยากจนของประชาชน ปัญหานี้สินของประชาชน (หนี้ ธคส. สหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน)	ขาดการออมใช้จ่ายสูง ใช้ในสิ่งที่ไม่จำเป็น	ส่งเสริมการออมทำ กินเอง ทำใช้เองปลูก พืชผักสวนครัว เลี้ยง วัวส่งเสริมอาชีพ

2. ปัญหาด้านการเกษตร

ลำดับ	สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1	ผลผลิตตกต่ำ	ดินไม่ดี	บำรุงรักษาดิน
2	ปัญหาฝนแล้ง	พื้นที่ดอน	พัฒนาแหล่งน้ำ
3	ไม่มีพันธุ์ข้าว อ้อย มันพันธุ์ดี เพาะปลูก	แห้งแล้ง	ให้จัดตั้งกองทุนเมล็ด พันธุ์

3. ปัญหาด้านสังคม

ลำดับ	สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1	เด็กวัยรุ่น/ยาเสพติด	วัยรุ่นว่างงาน	ฝึกอาชีพเสริม
2	ความปลอดภัยในหมู่บ้าน	แสงสว่างในหมู่บ้าน	ติดตั้งไฟส่องสว่าง

4. ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลำดับ	สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1	ความแห้งแล้ง	ป่าไม้มีน้อย	ส่งเสริมการปลูกป่า ในไร่นา

5. ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ลำดับ	สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1	ไม่มีความรู้ขาดการเรียนรู้	ไม่มีเวลาในการเรียนรู้	จัดกลุ่มสร้าง ประสบการณ์ สร้างศูนย์เรียนรู้ ชุมชน ปราชญ์เกษตร

6. ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย

ลำดับ	สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1	เป็นโรคเรื้อรัง เบาหวาน ความดัน โลหิต ไข้เลือดออก	ขาดบุคลากรที่มีความรู้	จัดหาบุคลากรที่มีความ ความรู้ อาสาชุมชน/ หมอ ให้คำแนะนำขึ้น ปฐมภูมิ

7. ปัญหาด้านการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพชุมชน

ลำดับ	สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1	- ต้นทุนการผลิตสูง (ข้าว มัน อ้อย โค เนื้อ) - เกษตรกรขาดความรู้เพื่อประกอบการผลิต - ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ - ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง	ขาดการจัดการเรียนรู้/ไม่มีข้อมูล	จัดกระบวนการเรียนรู้ (ชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง)

8. ปัญหาด้านทุนในชุมชน

ลำดับ	สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1	ขาดเงินทุนหมุนเวียน	เงินกองทุนชุมชนขาดการพัฒนา	จัดกิจกรรมการออมเพิ่มโดยชุมชนเอง

9. ปัญหาระดับระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน

ลำดับ	สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1	ถนนชำรุดเดินทางไม่สะดวก -ถนนคอนกรีตในชุมชนไม่เพียงพอ	เป็นถนนเดิมซึ่งเป็นดินและลูกรัง - ชุมชนขยายตัว	ซ่อมบำรุงถนนดินอัดบด -สายบ้ำพ้อดำไปชลประทาน -สายหน้าวัดไปชลประทาน -สายชุมชนไปหนองอีปาก

			<p>-สายสามแยกบ้านหนองใหญ่ไปโนนแต่</p> <p>สร้างถนนคอนกรีต</p> <p>-แยกบ้านพ่อชู</p> <p>-เส้นบ้านพ่อคำไปหน้าวัด</p> <p>-แยกถึงปะปาไปคุ้มโนนสวรรค์</p>
2	น้ำประปาไม่พอใช้	ระบบประปาไม่ดีชำรุด	ปรับปรุงประปาหมู่บ้าน
3	แหล่งน้ำกักเก็บน้ำได้น้อย	แหล่งน้ำตื้นเขิน (ชลประทานห้วยปอบิด)	ขุดลอกแหล่งน้ำเพื่อให้กักเก็บน้ำได้มากขึ้น
4	ไฟฟ้าส่องสว่างภายในชุมชน	ยังไม่เพียงพอ/ทำเพิ่ม	เพิ่มจุดไฟฟ้าส่องสว่างในชุมชน
5	ขยายเขตไฟฟ้าเพื่อการเกษตร	ยังไม่เพียงพอ/เพื่อการเกษตร	<p>เพิ่มขยายเขตไฟฟ้าเพื่อการเกษตรสาย</p> <p>-บ้านพ่อทองคำไปชลประทาน</p> <p>-สายบ้านดงเค็งไปบ้านโนนแต่</p>

10. ปัญหาอื่น ๆ ตามที่ชุมชนเห็นพ้องร่วมกัน

ลำดับ	สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1	ขยะมูลฝอยในหมู่บ้าน	ทิ้งขยะไม่เป็นระเบียบ	ช่วยกันจัดการขยะ ครบครัว
2	ร่องระบายน้ำชุมชน	การทำร่องระบายน้ำ ไม่ได้ระดับ/ยังไม่ สมบูรณ์	ทำร่องระบายน้ำที่ ชุมชนให้ไหลได้ สะดวก

การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน

จากการจัดเวทีประชาพิชัยเพื่อจัดทำแผนชุมชน ได้มีการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนโดยการค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของหมู่บ้านโดยใช้เทคนิค SWOT ได้ดังนี้

1. ปัจจัยภายในชุมชนที่เป็นจุดแข็ง หรือ S (Strength) ได้แก่

- มีแหล่งน้ำชลประทานขนาดใหญ่
- มีเงินกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่บ้าน
- เป็นหมู่บ้านที่สามัคคี มีความประหยัด
- เป็นหมู่บ้านที่มีความช่วยเหลือกันดี

2. ปัจจัยภายในชุมชนที่เป็นจุดอ่อน หรือ W (Weakness) ได้แก่

- ประชากรขาดความรู้ในการพัฒนาอาชีพ
- ประชากรขาดการออม
- ที่ดินทำการเกษตรกรรมมีคุณภาพต่ำ

3. ปัจจัยภายนอกชุมชนที่เป็นโอกาส หรือ O (Opportunity) ได้แก่ให้รัฐช่วยสนับสนุนงบประมาณความต้องการของประชาชน

4. ปัจจัยภายนอกชุมชนที่เป็นข้อจำกัด หรือ T (Threat) ได้แก่การสนับสนุนจากภาครัฐมีน้อย

ส่วนที่ 3 แนวโน้ม/ทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านจากการประเมินสถานะพัฒนา

จากการจัดเวทีประชาคมในการจัดทำแผนชุมชน ที่ประชุมประชาคมได้วิเคราะห์ข้อมูลปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน ที่ประชุมได้กำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทางการพัฒนาและกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านดังนี้

คำขวัญของชุมชน

คงเก็งศรีวิไล ศูนย์รวมใจหลวงปู่ต้น นายชลประทานห้วยปอบิด เศรษฐกิจเฟื่องฟู เขต
ชววัฒนธรรม

วิสัยทัศน์ของชุมชน

พัฒนาชุมชนสู่การเรียนรู้

ครอบครัวมีความสุขปลอดภัย

เศรษฐกิจพอเพียง สิกเลียงอบายมุข

พัฒนาอาชีพแบบยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้

ความคาดหวังของคนในชุมชน

จะนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ตารางที่ 4.7 แผนงานปี พ.ศ. 2559-2561

แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ	เป้าหมาย (ครัวเรือน)	หน่วยงานที่ สนับสนุน	ผู้รับผิดชอบ
1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน				
1.1 ส่งเสริมการจัดทำปุ๋ยอินทรีย์	400,000	126		
1.2 ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน	34,000	126		
1.3 ปลูกพืชปลอดภัย	100,000	126		
1.4 ปลูกพืชสวนครัวรั้วกินได้	100,000	126		
1.5 ส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง		126		
1.6 ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์		126		
1.7 ส่งเสริมการปลูกพืชระยะสั้น		126		
1.8 ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ		126		
1.9 ส่งเสริมการทำตระกร้าพลาสติก		126		
2 แผนพัฒนาสังคม				
2.1 ควบคุมไข้เลือดออก	5,000	126		
2.2 พัฒนาอาชีพสตรี	100,000	126		
2.3 ควบคุมยาเสพติด	100,000	126		
2.4 อบรมอาสาสมัคร รักชุมชน	50,000	126		

2.5	อบรมจารีตประเพณี	50,000	126		
2.6	อบรมการใช้กฎจราจร	100,000	126		
2.7	อบรมการใช้กฎหมายเบื้องต้น	20,000	126		
3 แผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ					
3.1	ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ	3,000	126		
3.2	ขุดลอกชลประทาน	3,000,000	126		
3.3	อนุรักษ์น้ำ	200,000	126		
3.4	อนุรักษ์พันธุ์ปลา	20,000	126		
4 แผนพัฒนาสุขภาพชุมชน					
4.1	จัดการแข่งขันกีฬาในหมู่บ้าน	30,000	126		
4.2	รณรงค์การตรวจสุขภาพ	3,000	126		
4.3	จัดตั้งกลุ่มเต้นแอโรบิก	20,000	126		
4.4	ให้รับประทานอาหารถูกหลักอนามัย		126		
4.5	ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้อยู่ดีกินดี มีประโยชน์		126		
4.7	รณรงค์ให้ปลูกพืชสมุนไพรได้		126		
5 แผนพัฒนาความรู้และศักยภาพ					
5.1	ต่อยอดโครงการต่อเนื่อง	400,000	126		
5.2	รณรงค์ให้ชาวบ้านเรียนกศน.	20,000	126		
5.3	จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	100,000	126		
5.4	ส่งเสริมให้ชุมชนใช้คอมพิวเตอร์เป็น	150,000	126		
5.5	ส่งเสริมให้ชุมชนใช้อินเทอร์เน็ตเป็น		126		
5.6	ส่งเสริมให้ชุมชนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่		126		
5.7	อบรมการเป็นผู้นำชุมชน		126		
6 แผนพัฒนาทุนในชุมชน					
6.1	ระดมทุนจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน	200,000	126		
6.2	สร้างที่ทำการกองทุน	200,000	126		

6.3 จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ	300,000	126		
6.4 จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน	300,000	126		
6.5 ส่งเสริมและจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	200,000			
6.6 ส่งเสริมจัดตั้งโรงสีข้าวชุมชน	200,000	126		
7 แผนพัฒนาสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน				
7.1 ขุดลอกชลประทานห้วยโปบิต	6,000,000	126		
7.2 ซ่อมบำรุงระบบประปาหมู่บ้าน	300,000	126		
7.2 ขยายเขตไฟฟ้าเพื่อการเกษตร	3,000,000	126		
7.3 โครงการขุดร่องระบายน้ำภายในหมู่บ้าน	150,000	126	อบต.ท่าสองคอน	ส่วนโยธา (อบต.)
7.4 โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีต(บ้านนายปีติพงศ์-บ้านคุณบุญคุณถิ่น)	300,000	126		
7.5 โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีต(บ้านนายทองคำ-บ้านนายสมทรัพย์)	200,000			
7.6 โครงการถนนคอนกรีต(บ้านนายทวี-บ้านนางบุญนำ)	300,000			
7.8 โครงการถนนลูกรัง บ้านดงเค็ง-หนองอีปึก	100,000			
7.9 โครงการถนนลูกรังบ้านนายทองคำ-ลำห้วยโปบิต)	100,000			

ส่วนที่ 4 การกำหนดอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน และการกำหนดตำแหน่งการพัฒนา ของหมู่บ้าน การกำหนดอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน

การจัดเวทีประชาคมเพื่อประเมินสถานการณ์พัฒนาหมู่บ้านดงเค็ง เวทีประชาคมได้
ค้นหาอัตลักษณ์และกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านดงเค็ง โดยใช้ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง ผลการ
วิเคราะห์และค้นหาอัตลักษณ์ได้ดังนี้

หมู่บ้านดงเค็งเป็นหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพหลักได้แก่การทำนา
อาชีพเสริมได้แก่การรับจ้างและเลี้ยงวัว เวทีประชาคมหมู่บ้านจึงได้กำหนดอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน
เป็นหมู่บ้าน เกษตรกรรม

การกำหนดตำแหน่งการพัฒนา ของหมู่บ้าน

เมื่อที่ประชุมได้มีการกำหนดตำแหน่งการพัฒนาหมู่บ้านจะมุ่งเน้นพัฒนาหมู่บ้านเป็น
หมู่บ้านเกษตรกรรม ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านเพื่อเป็นหมู่บ้านการ
เกษตรกรรมอยู่ 5 แผนงานดังนี้

1. แผนงานการพัฒนาแหล่งน้ำมีการกำหนดไว้ 2 กิจกรรม ดังนี้
 - 1.1 จัดหาแหล่งน้ำในไร่นาให้เกษตรกร
 - 1.1.1 โดยการขุดสระน้ำในไร่นา
 - 1.1.2 ขุดเจาะบ่อบาดาลในไร่นา
 - 1.1.3 ขุดลอกสระน้ำในไร่นาที่คืนเงินให้สามารถกักเก็บน้ำได้มากขึ้น
 - 1.2 จัดการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด
 - 1.2.1 ปลุกต้นไม้เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์
 - 1.2.2 กำหนดเขตพื้นที่หวงห้าม อนุรักษ์พื้นที่
 - 1.2.3 การจัดตั้งคณะกรรมการน้ำชุมชน
2. แผนพัฒนาคุณภาพดิน มีการกำหนดกิจกรรมการพัฒนาไว้ 5 กิจกรรม ดังนี้
 - 2.1 ให้ความรู้เกษตรกรเรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพ
 - 2.2 ส่งเสริมการทำปุ๋ยคอกไว้ใช้ในครัวเรือน
 - 2.3 รมรงค์ให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยหมักในการทำการเกษตรและลดการใช้ปุ๋ยเคมีให้น้อยลง
 - 2.4 ฝึกอบรมเกษตรกรให้ความรู้เรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน
 - 2.5 ส่งเสริมการปลูกพืชตระกูลถั่วบำรุงดิน

3. แผนงานการพัฒนาบุคลากร มีการกำหนดกิจกรรมการพัฒนาไว้ 9 กิจกรรม ดังนี้
 - 3.1 อบรมเพิ่มพูนความรู้เกษตรกรในการทำเกษตรแผนใหม่
 - 3.2 เพิ่มพูนความรู้เรื่องการเพิ่มผลผลิต
 - 3.3 ส่งเสริมการปลูกหญ้าเพื่อเลี้ยงสัตว์
 - 3.4 ให้ความรู้เกษตรกรเรื่องการทำอาหารเพื่อเลี้ยงสัตว์
 - 3.5 ให้ความรู้เรื่องการดูแลรักษาสัตว์
 - 3.6 โครงการปรับปรุงคอกสัตว์ให้สะอาดถูกสุขลักษณะ
 - 3.7 ส่งเสริมการใช้แรงงานกระบือแทนเครื่องจักร
 - 3.8 เพิ่มพูนความรู้เรื่องสมุนไพรปราบศัตรูพืช
 - 3.9 เพิ่มพูนความรู้เรื่องการคัดเลือกพันธุ์ข้าว
4. แผนงานการพัฒนาผลผลิต มีการกำหนดไว้ 8 กิจกรรม ดังนี้
 - 4.1 ขยายเขตไฟฟ้าเพื่อทำการเกษตร
 - 4.2 จัดหาเครื่องสูบน้ำประจำหมู่บ้าน จำนวน 5 เครื่อง
 - 4.3 จัดหาเครื่องอัดฟางประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 เครื่อง
 - 4.4 จัดหารถไถประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 คัน
 - 4.5 จัดหารถสี่ล้อประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 คัน
 - 4.6 จัดหารถเกี่ยวข้าวประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 คัน
 - 4.7 จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรวมตัวกันทำปุ๋ยอินทรีย์
 - 4.8 จัดตั้งกลุ่มผลิตพันธุ์ข้าวของชุมชน
5. แผนงานการพัฒนาการตลาด มีการกำหนดกิจกรรมไว้ 3 กิจกรรม ดังนี้
 - 5.1 จัดตลาดนัดสินค้าการเกษตรทุกวันเสาร์
 - 5.2 ประชาสัมพันธ์สินค้าของชุมชนผ่านทางวิทยุชุมชน
 - 5.3 นำสินค้าของหมู่บ้านออกโชว์ตามงานต่างๆ

ทรัพยากรที่สำคัญ

ผู้วิจัย ได้สรุปผลจากการศึกษา จากกระบวนการ ที่ทำให้ชุมชนได้เห็นคุณค่าและคุณค่าของผลผลิตของลำห้วยที่มีต่อชุมชน อาทิ การได้รับประโยชน์โดยตรง ด้านอาหาร ที่มี กุ้ง หอย ปู ปลา ต่าง ๆ ที่ทำให้ชุมชน ได้นำมาเป็นอาหารและจำหน่ายเป็นรายแล้วยังมีทรัพยากรที่เป็นภูมิปัญญา อาทิ

ทุนวัฒนธรรม พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง อดีตผู้นำชุมชน ได้อาศัยประเพณีสู่ขวัญข้าว มาเป็นเครื่องมือ ในการรวบรวมข้าวจากคนในชุมชน ตามหลักยึดครองประเพณี จนสามารถเกิดกองทุนข้าว แล้วนำไปจำหน่ายเป็นทุนในการซื้อที่ดินในการแลกเปลี่ยนในการสร้างฝายจนเกิดความสำเร็จ

ปัญหาและแนวทางการแก้ไข้ปัญหา

ผู้วิจัยได้สรุปผล จากการศึกษา โดยการสัมภาษณ์ และการจัดเวที จากกลุ่มเป้าหมายรวม 66 คน สามารถสรุปผล ได้ดังนี้

1. ความเชื่อโดยอาศัยหลักทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเห็นได้ว่าชุมชนมีเครื่องยึดเหนี่ยว การการฟื้นฟู ด้วยการเลี้ยงผีห้วย ผีหนอง โดยอาศัย จำ เป็นผู้นำในการประกอบพิธี เพื่อให้ทุกคน เคารพยำเกรงในการไปลบหลู่ หรือทำลายแหล่งน้ำ

2. อาศัยความเชื่อตามวัฒนธรรม ประเพณี เช่นมีการกำหนดเขตแดนพื้นที่หวงห้าม เขต ลำห้วย เขตป่า เพื่อให้เป็นพื้นที่หวงห้าม โดยในแต่ละฤดูปีเดือนก็จะมีพิธีเช่นไหว้ ก่อนดำเนิน กิจกรรมเสมอ เช่นมีการเลี้ยงผีป่าทุกวันพุธ มีการเลี้ยงบ้าน หรือ ทำบุญชำระในช่วงเดือนเจ็ด เพื่อ ความร่มเย็นเป็นสุขของชุมชน

3. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการฟื้นฟูแหล่งน้ำของชุมชน มีการจัดเวทีให้ความรู้ เกี่ยวกับประวัติการสร้างชลประทานห้วยปอบิด ที่เกิดจากหายนเหตุแห่งแรงงาน การเสียสละของคน ในยุคก่อน ๆ และการเล่าเรื่องลาวของกลุ่มคนที่อยู่ในเหตุการณ์ เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีในการฟื้นฟู รักษาลำห้วย พร้อมจัดการศึกษาฐาน การฟื้นฟูลำน้ำเสียว อ.บรบือ จ.มหาสารคาม เพื่อให้คนใน ชุมชน เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญในการจัดการแหล่งน้ำ ให้ได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ เป็นการเชื่อมต่อไปยังเยาวชนคนรุ่นใหม่ในชุมชนด้วย

4. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทั้งผู้สูงอายุ ผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน เด็ก เยาวชน ได้ร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อเป็นการฟื้นฟูแหล่งน้ำ ด้วยการตัด ถางกำจัดวัชพืช ต้นไมยราบยักษ์ ที่ขึ้นปกคลุมลำน้ำ การกำจัดผักตบชวา เพื่อให้น้ำใสสะอาด ให้ สามารถนำน้ำมาทำน้ำประปาชุมชนได้ ซึ่งผลจากการทำกิจกรรมสร้างความสามัคคีในชุมชน พร้อม ทั้งมีการรายงานผลต่อภาคราชการทั้งในส่วนท้องถิ่น ให้ทราบ และทำให้คุณในชุมชนเกิดความ ภาคภูมิใจด้วย

ผู้วิจัยได้ประมวล สรุป แนวทางที่เหมาะสมในการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด โดยมีความ ร่วมมือของคนในชุมชนเป็นหลัก และมีการเสนอแผนพัฒนาในระดับตำบล นอกจากนี้ วัดยัง กำหนดให้มีเขตอภัยทาน เพื่อกำหนดเขตในการไม่จับสัตว์น้ำเพื่อเป็นการอนุรักษ์อีกด้วย

การแก้ไข้ปัญหาในการจัดการฟื้นฟูแหล่งน้ำของชุมชน จากเดิมแหล่งน้ำเสื่อมโทรม คันดินพังทลาย ไม่มีการดูแล จากผลการศึกษาาร่วมกัน โดยส่วนใหญ่เป็นการสร้างความเข้าใจ ร่วมกัน โดยผู้นำจะอาศัยเวทีประชุม การจัดกิจกรรมชุมชน เป็นหัวใจสำคัญในการคิดร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และเพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน เพราะลำ

ห้วยโปบิต คือแหล่งน้ำที่เปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของชุมชน ที่ปัจจุบันนำมาใช้เป็นน้ำประปาของชุมชน ปัญหาที่พบ คือ การดูแลคันดินไม่ให้มีการขุดให้พังทลาย แหล่งน้ำเต็มไปด้วยวัชพืช ทำให้น้ำไม่สะอาด ซึ่งชุมชนได้ร่วมกันวางหลักเกณฑ์เพื่อความยั่งยืน คือ

1. มีการจัดทำแผนงานการพัฒนาแหล่งน้ำ
2. มีการตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชนแบบครบวงจร
3. มีการออกข้อบัญญัติชุมชนในการดูแลฟื้นฟูแหล่งน้ำ
4. มีการกำหนดเป็นแผนชุมชน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืนในการดูแลแหล่งน้ำ
5. การประกาศแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์ของลำห้วย
6. การปลูกต้นไม้ตามคันคูสองฝั่งลำห้วย เพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ
7. กำหนดให้มีจัดกิจกรรมสืบชะตาลำห้วยในเดือนพฤษภาคม ของทุกปี
8. จัดกิจกรรมร่วมกันทำความสะอาดลำห้วย ด้วยการกำจัดผักตบชวา พืชน้ำทุกปี
9. ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน ในการวางแผนงบประมาณ เพื่อการ

ฟื้นฟูลำห้วยในระยะยาว

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการนำชุมชน ปลูกป่าเนื่องในวันแม่แห่งชาติ โดยทำการปลูกป่าตามคันดินรอบลำห้วยทั้งสองฝั่ง ความยาวกว่า 3 กิโลเมตร เพื่อเป็นการฟื้นฟูระบบนิเวศด้วยและยังกำหนดให้ลำห้วยโปบิต เป็นอีก 1 แหล่งน้ำแหล่งท่องเที่ยวของตำบลต่อไป

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง กระบวนการประชาพิชัยในการฟื้นฟูลำห้วยโปบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัย ได้สรุปผล การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่ทำการวิจัย เรื่อง กระบวนการประชาพิชัยในการฟื้นฟูลำห้วยโปบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ประวัติและภูมิหลังความเป็นมาของลำห้วยโปบิด ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ คนบ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

จากการที่ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์จากเอกสาร แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ พบว่า สภาพของลำห้วยโปบิด มีลักษณะ เป็นลำห้วยเล็กๆ ทอดยาวจากอำเภอบรบือ ไหลลงสู่แก่งเลิงจาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 สภาพของลำห้วย ในอดีต จากการ ใช้เครื่องมือ แบบสอบถาม เพื่อนำมาวิเคราะห์ พบว่า ลำห้วยโปบิด เป็นลำห้วยเล็ก ๆ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความยาวกว่า 30 กิโลเมตร ไหลจากตำบลบ่อใหญ่ในเขตอำเภอบรบือ ลงสู่แก่งเลิงจานในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ชาวบ้านที่อยู่ติดกับลำห้วยสามารถ ดำรงชีวิต ด้วยการ ใช้ประโยชน์ ในการใช้น้ำทำนา เลี้ยงสัตว์ และยังเป็นแหล่งอาหาร ที่มีทั้ง กุ้ง หอย ปู ปลา ให้มีอยู่มีกินตลอดฤดูกาล ซึ่งชุมชนบ้านดงเค็งได้สร้างฝายกั้นลำห้วย(ชลประทานห้วยโปบิด) อันเป็นการสร้างคุณค่าให้กับทรัพยากร อันเป็นประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชุมชน

1.2 สภาพปัจจุบัน จากการผลของกระบวนการประชาพิชัย โดยชุมชนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ ตั้งแต่ การร่วมคิด ร่วมวางแผน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฐานงาน จนคนในชุมชน เกิดจิตสำนึก ในการที่จะรักษา ฟื้นฟูลำห้วยมีทั้งที่สามารถทำได้เองและเสนอขอความร่วมมือจากองค์กรภายนอก โดยได้มีกิจกรรมร่วมกันดังนี้

1.2.1 มีการนำเอาพิธีกรรม ประเพณี ในการเลี้ยงผี ห้วยผีหนอง ผีปู่ตา ซึ่งคนในชุมชนเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยคุ้มครองรักษาสถานที่ เพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลาย

1.2.2 ร่วมกันดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการลำห้วย ออกข้อบัญญัติในการฟื้นฟูลำห้วย มีการกำหนดแผนการฟื้นฟูลำห้วย

1.2.3 ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อกำหนดแผนงาน งบประมาณในการฟื้นฟูลำห้วยในระยะยาว และยังพบว่า ได้มีการเสนอให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ตาม โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวด้วย

2. กระบวนการประชาธิปไตยในการฟื้นฟูลำห้วยบอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

กระบวนการประชาธิปไตยในการฟื้นฟูลำห้วยบอบิด ผลการวิเคราะห์พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และการระดมแนวคิดจากประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า จากอดีตที่ผ่านมา ชุมชนมีความเชื่อผู้นำ (พ่อจารย์ บัวศรี ศรีสูง) และอาศัยความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีปู่ตา ผีห้วย แต่ปัจจุบันมีการระดมแนวคิด รวมพลังคนในชุมชน ระดมทุนร่วมกัน อาศัยการเสนอแผนงานต่อส่วนราชการ จนสามารถจัดการฟื้นฟูลำห้วยได้

สรุปได้ว่า การร่วมกันคิด ร่วมกันจัดเก็บข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินงาน ร่วมกันรับผลประโยชน์ และทำให้ชุมชนมีความรักและหวงแหนในการดูแลลำห้วยมากขึ้น

3. ทรัพยากรที่สำคัญ

กระบวนการประชาธิปไตยพบว่า ยังมีทรัพยากรที่สำคัญ ที่นอกจากลำห้วย กุ้ง หอย ปู ปลา ยังพบว่า มีทุนวัฒนธรรมที่สำคัญ ที่อดีตผู้นำชุมชน (พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง) ได้นำมาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน โดยเฉพาะยึดครอง ประเพณีต่าง ๆ อาทิ การบายศรีสู่ขวัญ สู่ขวัญข้าว สู่ขวัญคนและมีการรักษาสืบทอดมาจนทุกวันนี้

4. แนวทางการฟื้นฟูและแก้ไขปัญหา ลำห้วยบอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

จากการลงพื้นที่ในการทำวิจัยเรื่อง กระบวนการประชาธิปไตยในการฟื้นฟูลำห้วยบอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

4.1 กิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันดำเนินการได้เอง

4.1.1 มีการจัดทำแผนงานการฟื้นฟูแหล่งน้ำ โดยการกำหนดไว้ในแผนชุมชน เพื่อให้เป็นแนวทางในการฟื้นฟูลำห้วยอย่างต่อเนื่อง และเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งได้มีการกระบวนการร่วมกันในการจัดทำแผน ถึง 7 เวทีร่วมกัน

4.1.2 มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำแบบครบวงจร เพื่อคอยกำกับดูแล การบุกรุกทำลาย ทำให้เสื่อม ทำให้เกิดผลเสียต่อลำห้วย รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากน้ำ หรือ สิ่งอื่นใดในลำห้วยปอบิดในเขตพื้นที่บ้านดงเค็ง หมู่ที่10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งคณะกรรมการจะช่วยกันดูแลให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4.1.3 มีการออกข้อบัญญัติชุมชน ในการฟื้นฟูแหล่งน้ำ เพื่อให้ชุมชนมีระเบียบปฏิบัติในการดูแลรักษาแหล่งน้ำร่วมกัน ไม่ให้มีการไปทำลาย หรือทำการอันก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่นอกชุมชน ได้ถือปฏิบัติร่วมกันด้วย

4.1.4 มีการกำหนดเป็นแผนชุมชน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืนในการดูแลแหล่งน้ำ จากผลของการทำวิจัยร่วมกัน ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ ได้มีการสรุป รวบรวมข้อมูล และชุมชนได้ร่วมกันกำหนดเป็นแผนของชุมชน ในเรื่องของการฟื้นฟูแหล่งน้ำด้วย ทั้งนี้เพื่อเสนอต่อ ภาคราชการและเอกชน ที่เกี่ยวข้อง ได้นำไปพิจารณาจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาแหล่งน้ำต่อไป และได้มีการเสนอให้ชลประทานลำห้วยปอบิด เป็น โครงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน หนึ่งตำบลหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวด้วย

4.1.5 การประกาศแนวเขตอนุรักษ์ของลำห้วย จากการที่ชุมชน ได้มีการสำรวจ และร่วมกันกำหนดแนวเขตของลำห้วย ที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนบ้านดงเค็ง หมู่ที่10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้มีการกำหนดแนวเขต ลำห้วยเพื่อให้เป็นเขตในการอนุรักษ์ สัตว์น้ำในฤดูวางไข่ รวมทั้งเพื่อไม่ให้มีการนำสัตว์เลี้ยงลงห้วย เนื่องจากชุมชนต้องอาศัยน้ำเพื่อนำไปทำเป็นน้ำประปาของชุมชน โดยร่วมกันกำหนดความยาว ห่างจากตัวผนังชลประทานไปประมาณ 1 กิโลเมตร

4.1.6 มีการจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้สองฝั่งลำห้วย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำของชุมชน ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวันแม่แห่งชาติ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน โดยปลูกรอบคันคูลำห้วย ความยาว 1 กิโลเมตร และร่วมกันปลูกป่าดอนปู่ตา เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแผนงาน โครงการ หนึ่งตำบลหนึ่งแหล่งท่องเที่ยว

4.1.7 กำหนดให้มีจัดกิจกรรมสืบชะตาลำห้วยในเดือนพฤษภาคม ของทุกปี ในช่วงเดือนห้า ชุมชนจะมีการเลี้ยงผีห้วยผีหนอง เพื่อให้รักษาแหล่งน้ำ และเพื่อรักษาคนในชุมชนที่ทำมาหากินในลำห้วย เป็นการขอขมา และเป็นการสืบชะตาลำห้วยด้วย โดยมีการนิมนต์ พระสงฆ์ ไปเจริญพุทธมนต์ และถวายภัตตาหารเพล ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้รักษาลำห้วย สมกับความยากลำบากที่บรรพบุรุษได้ก่อสร้างไว้เพื่อลูกหลาน

4.1.8 จัดกิจกรรมร่วมกันทำความสะอาดลำห้วย ด้วยการกำจัดผักตบชวา พืช น้ำทุกปีจากการที่ได้ ทำการศึกษาข้อมูลและร่วมกระบวนการของชุมชน อันเกิดจากความตื่นเงินที่ เกิดจากการแพร่ขยายของผักตบชวา และผักกระชับหนาม ทำให้ลำห้วยเกิดน้ำเน่าเสียไม่เหมาะที่จะ นำน้ำไปใช้เพื่อการอุปโภคได้ คณะกรรมการร่วมกับชุมชน ได้มีการกำจัดผักตบชวาร่วมกัน และ โครงการดังกล่าวยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการพระราชรัฐ สนับสนุนช่วยเหลือ จำนวน 500,000 บาท เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้คนในชุมชนด้วย

4.2 เกิดกิจกรรมที่ทำร่วมกับองค์กรภายนอก

4.2.1 ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน ในการวางแผน งบประมาณ เพื่อการฟื้นฟูลำห้วยในระยะยาว (งบประมาณในการขุดลอกลำห้วย) โดยการนำเสนอ แผนชุมชนผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบล สรุป-กระบวนการประชาพิชญ์ในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด ชุมชนได้ประโยชน์ ได้ เรียนรู้แนวทางในการฟื้นฟูแหล่งน้ำ ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็น แผนแม่บทชุมชน มีการตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชน ออกข้อบัญญัติ(กติกาชุมชน) ประกาศเขตอนุรักษ์ มีทั้งในส่วนที่จะดำเนินการด้วยตนเอง และยังมีการเสนอต่อองค์กรภายนอก เพื่อกำหนดเป็นแผนการพัฒนาระดับตำบล ต่อไป

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยและผลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งแบบสำรวจ แบบสังเกต การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ดูงาน รวมทั้งการร่วมกันจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูล สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า ความเป็นมาของลำห้วยปอบิด เป็นลำน้ำขนาดเล็ก ที่ไหลมาจาก อำเภอบรบือ ลงสู่แก่งเลิงจาน ในเขตอำเภอเมืองมหาสารคาม ถึงแม้จะเป็นลำห้วยที่มีขนาดเล็ก แต่ เป็นหัวใจสำคัญของชุมชน ที่มีการพัฒนายาวนาน ตั้งแต่สมัย พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง เป็นผู้นำชุมชน ที่มีการริเริ่มโครงการที่จะพัฒนานาและจัดการประโยชน์จากลำห้วย โดยการสร้างฝาย(ชลประทาน ขนาดเล็ก)กั้นลำห้วย ด้วยการเสียสละทั้งเงิน ที่ดิน เพื่อการแลกเปลี่ยนที่ดิน ทั้งนี้ ด้วยความสามารถ ของผู้นำชุมชน ประกอบกับคนในชุมชนมีความเคารพ เชื่อมั่นในตัวผู้นำ จนสามารถจัดการได้เป็น ผลสำเร็จ เว้นแต่ในระยะต่อมาจำเป็นต้องมีการหาแนวทางฟื้นฟู เพื่อให้ลำห้วยดังกล่าว สามารถทำ ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างคุ้มค่าได้

การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำแบบครบวงจร เพื่อคอยกำกับดูแล การบุกรุกทำลาย ทำให้เสื่อม ทำให้เกิดผลเสียต่อลำห้วย รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากน้ำ หรือสิ่งอื่นใดในลำห้วยปอบิดในเขตพื้นที่บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งคณะกรรมการจะช่วยกันดูแลให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยภายในชุมชน

การออกข้อบัญญัติชุมชน ในการฟื้นฟูแหล่งน้ำ เพื่อให้ชุมชนมีระเบียบปฏิบัติในการดูแลรักษาแหล่งน้ำร่วมกัน ไม่ให้มีการไปทำลาย หรือทำการอันก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่นอกชุมชนได้ถือปฏิบัติร่วมกันด้วย

การกำหนดเป็นแผนชุมชน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืน ในการดูแลแหล่งน้ำ จากผลของการทำวิจัยร่วมกัน ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ ได้มีการสรุป รวบรวมข้อมูล และชุมชนได้ร่วมกันกำหนดเป็นแผนของชุมชน ในเรื่องของการฟื้นฟูแหล่งน้ำด้วย ทั้งนี้เพื่อเสนอต่อ ภาคราชการและเอกชน ที่เกี่ยวข้อง ได้นำไปพิจารณาจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาแหล่งน้ำต่อไป และได้มีการเสนอให้ชลประทานลำห้วยปอบิด เป็น โครงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน หนึ่งตำบลหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวด้วย

การประกาศแนวเขตอนุรักษ์ของลำห้วย จากการที่ชุมชน ได้มีการสำรวจและร่วมกันกำหนดแนวเขตของลำห้วย ที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนบ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้มีการกำหนดแนวเขตลำห้วย เพื่อให้เป็นเขตในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในฤดูวางไข่ รวมทั้งเพื่อไม่ให้มีการนำสัตว์เลี้ยงลงห้วย เนื่องจากชุมชนต้องอาศัยน้ำเพื่อนำไปทำเป็นน้ำประปาของชุมชน โดยร่วมกันกำหนดความยาว ห่างจากตัวผนังชลประทานไปประมาณ 1 กิโลเมตร

การจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้สองฝั่งลำห้วย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยการปลูกไม้พุ่ม ซึ่งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำของชุมชน ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ เนื่องในวันแม่แห่งชาติ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน โดยปลูกรอบคันคูลำห้วย ความยาว 1 กิโลเมตร และร่วมกันปลูกป่าดอนปู่ตา เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแผนงาน โครงการ หนึ่งตำบลหนึ่งแหล่งท่องเที่ยว

มีจัดกิจกรรมสืบชะตาลำห้วย โดยอาศัยพระสงฆ์ ที่มีบทบาทสำคัญในชุมชนเป็นแกนนำ ในเดือนพฤษภาคม ของทุกปี ในช่วงเดือนห้า ชุมชนจะมีการเลี้ยงผีห้วยผีหนอง เพื่อให้รักษาแหล่งน้ำ และเพื่อให้รักษาคนในชุมชนที่ทำมาหากินในลำห้วย เป็นการขอขมา และเป็นการสืบชะตาลำห้วยด้วย โดยมีการนิมนต์พระสงฆ์ ไปเจริญพุทธมนต์ และถวายภัตตาหารเพล ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้รักษาลำห้วย สมกับความยากลำบากที่บรรพบุรุษได้ก่อสร้างไว้เพื่อลูกหลาน

จัดกิจกรรมร่วมกันทำความสะอาดลำห้วย ด้วยการกำจัดผักตบชวา พืชน้ำทุกปีจากการที่ได้ ทำการศึกษาข้อมูลและร่วมกระบวนการของชุมชน อันเกิดจากความตื่นใจที่เกิดจากการแพร่ขยายของผักตบชวา และผักกระชับหนาม ทำให้ลำห้วยเกิดน้ำเน่าเสีย ไม่เหมาะที่จะนำน้ำไปใช้เพื่อการอุปโภคได้ คณะกรรมการร่วมกับชุมชน ได้มีการกำจัดผักตบชวาร่วมกัน และโครงการดังกล่าวยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก โครงการพระราชรัฐ สนับสนุนช่วยเหลือ เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้คนในชุมชนด้วย นอกจากนี้ยังมีการเสนอต่อองค์กรภายนอก

ร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน ในการวางแผนงบประมาณ เพื่อการฟื้นฟูลำห้วยในระยะยาวโดยการนำเสนอแผนชุมชนผ่านองค์กรบริหารส่วนตำบล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบล กระบวนการประชาพิชัยในการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด ชุมชนได้ประโยชน์ ได้เรียนรู้แนวทางในการฟื้นฟูแหล่งน้ำ ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นแผนชุมชน มีการตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชน ออกข้อบัญญัติ (กติกาสุมชน) ประกาศเขตอนุรักษ์ และยังมีการเสนอเพื่อกำหนดเป็นแผนการพัฒนาระดับตำบล

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยกระบวนการประชาพิชัยในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีประเด็นที่ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ในเชิงนโยบาย หรือวิชาการ ควรที่จะมีการส่งเสริมและหรือ นำกระบวนการประชาพิชัยไปใช้ ในการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้มีการศึกษาข้อมูลก่อนดำเนินโครงการ ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม โดยให้ชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์อย่างละเอียด อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน อย่างแท้จริง

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน ชุมชนต้องมีความมุ่งมั่น ความรัก ที่จะฟื้นฟูทรัพยากรที่มีค่าของตนเอง โดยมีการผนึกพลังร่วมกัน ย่ารอแต่ภายนอกมาช่วยเหลือ ต้องรู้จักเรียนรู้ ดำเนินการในส่วนที่สามารถดำเนินการได้เอง และเสนอต่อองค์กรภายนอกในกรณีที่ต้องอาศัยงบประมาณดำเนินการจำนวนมาก เพราะชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็งได้

1.3 ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน ถ้ามีภาคเอกชน ที่มีงบประมาณหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาชุมชนก็จะสามารถพัฒนาตนเองได้เร็วขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการประชาพิชญ์เพื่อการพัฒนา เพื่อมีแผนแม่บทชุมชน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้ตนเอง มีข้อมูลที่เกิดจากกระบวนการประชาพิชญ์ เพื่อการพัฒนาอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- เกษม จันทร์แก้ว. (2540). การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: ภาควิชา
อนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยวัฒน์ เลือสา.(2547). การใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการเรียนรู้และการทำแผนแม่บทชุมชน
ตำบลกุดตุ้ม อำเภอโนนสังข์ จังหวัดหนองบัวลำภู.วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. (2554). การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. ขอนแก่น: โรงพิมพ์
ศิริภักดิ์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). แนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา
ชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศักดิ์โสภา.
- บุญญฤทธิ์ เคนทวาย. (2544). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำ
ขนาดเล็ก กรณีศึกษาแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการในจังหวัดมหาสารคาม.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบัน
ราชภัฏมหาสารคาม
- ขงยุทธ พันดารักษ์,ทิพาภรณ์ บุญวงศ์,และสุธิพร ศรีสกุล. (2549). การมีส่วนร่วมของประชาชนใน
การจัดการแหล่งน้ำกรณีบึงตาสือ. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัย
นเรศวร.
- ศักดิ์ศรี คณะเจริญ. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ พื้นที่ป่าชุมชนบ้านดงแต้.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
คณะศิลปศาสตร์บัณฑิตศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.
- พิเชษฐ์ หนองช้าง. (2544). การฟื้นฟูแหล่งน้ำ และการเพิ่มโปรตีนจากแหล่งน้ำ.วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.กรุงเทพฯ: ศักดิ์
โสภาการพิมพ์.
- สมนึก ปัญญาสิงห์. (2542). การทำงานแบบมีส่วนร่วม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 16
(2), 23-35.

เสรี พงศ์พิศ. (2547). **ร้อยคำที่ควรรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

_____. (2551). **แผนแม่บทชุมชน ประชาพิชัยและพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. เจริญวิทย์การพิมพ์.

เสรี พงศ์พิศ และวิจิต นันทสุวรรณ. (2545). **แผนแม่บทชุมชนประชาพิชัยและพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย.

_____. (2545). **กระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

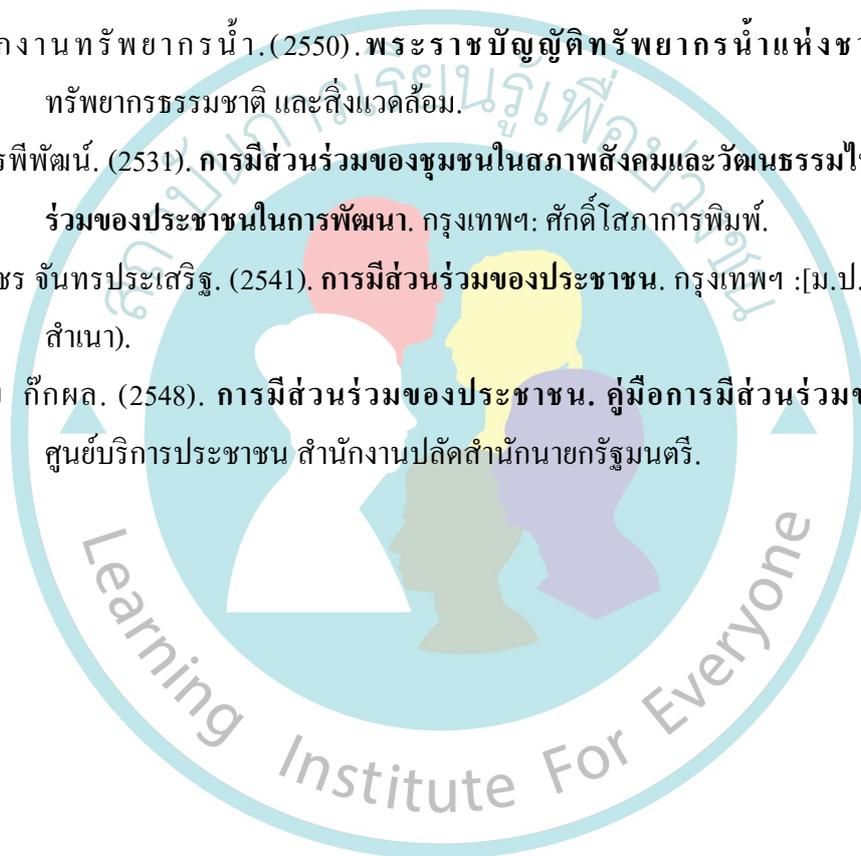
สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555-2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11**.

สำนักงานทรัพยากรน้ำ. (2550). **พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

อคิน รพีพัฒน์. (2531). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภการพิมพ์.

อิระวัชร จันทระประเสริฐ. (2541). **การมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ :[ม.ป.พ.] (เอกสารอัดสำเนา).

อรทัย ก๊กผล. (2548). **การมีส่วนร่วมของประชาชน. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน. ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี**.

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปชุมชนบ้านดงเค็ง

ชื่อ-นามสกุล หัวหน้าครอบครัว	อายุ.....ปี
ชื่อ-นามสกุล สามี/ภรรยา ที่อยู่ บ้านเลขที่ หมู่ที่.....	อายุ.....ปี ตำบล..... ...
อำเภอ.....	จังหวัด.....	
สมาชิกในครอบครัว	จำนวน.....คน	
ข้อมูลด้านค่าใช้จ่าย	ต่อเดือน	ต่อปี
1. ประเภทค่าใช้จ่าย		
1.ค่าอาหาร		
2.ค่าวัสดุ		
3.เนื้อวัว		
4.เนื้อหมู		
5.เนื้อไก่		
6.ไข่ไก่-ไข่เป็ด		
7.ปลา		
8.อาหารทะเล		
9.ผักต่างๆ		
รวม		
2.อาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุงรส	ต่อเดือน	ต่อปี
1. ผงปรุงรส		
2. น้ำตาล		
3. น้ำปลา		
4. น้ำมันพืช		

5.ซอส/ซีอิ๊ว/น้ำมันหอย		
6.บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป		
7.ปลากระป๋อง		
8. กะปิ		
9.เครื่องเทศ		
รวม		
3.เครื่องดื่มและขนมขบเคี้ยว	ต่อเดือน	ต่อปี
1.น้ำ/น้ำแข็ง		
2.น้ำอัดลม		
3.น้ำผลไม้		
4.นม		
5.เครื่องดื่มชูกำลัง		
6.เหล้า		
7.เบียร์		
8.บุหรี		
9.ขนมต่างๆ		
10.อื่นๆ		
รวม		
4.ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา	ต่อเดือน	ต่อปี
1.ค่าเทอม		
2.ค่าอาหาร		
3.ค่าที่พัก		
4.ค่ารถ		
5.ค่าอุปกรณ์การเรียน		
7.ค่าเครื่องแต่งกาย		
5.ค่าใช้จ่ายในการผลิต	ต่อเดือน	ต่อปี
1.ค่าปุ๋ยเคมี/สารเคมีอื่น		
2.ค่าจ้างแรงงาน		
3.ค่าเมล็ดพันธุ์		

4.ค่ารถไถ		
5.ค่าน้ำมัน		
6.ค่าขนส่งผลผลิต		
รวม		
6.ค่าใช้จ่ายทางสังคม	ต่อเดือน	ต่อปี
1.งานบุญกฐิน/ผ้าป่า		
2.งานบวช		
3.งานศพ		
4.งานแต่งงาน		
5.อื่นๆ		
รวม		
7.รายได้ของครอบครัว	ต่อเดือน	ต่อปี
รายได้จากการเกษตร		
รายได้จากการค้าขาย		
รายได้จากเงินเดือน		
รายได้จากการรับจ้างทั่วไป		
รายได้จากลูกหลานส่งมาให้		
รายได้อื่นๆ		
8.หนี้สินของครอบครัว	ดอกเบี้ย/เงินต้น	วัตถุประสงค์การกู้
แหล่งเงินกู้		
- ธกส.		
- สหกรณ์		
- กองทุนต่างๆ		
หนี้นอกระบบ		
อื่นๆ		
9.ทรัพยากรของชุมชน	อะไร ที่ไหน อย่างไร	มาก ปานกลาง น้อย
- แหล่งน้ำที่สำคัญ		
- ประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งน้ำ		
- ความสำคัญที่ต้องดูแลรักษา		

10.ความต้องการในการฟื้นฟู ห้วย/แหล่งน้ำชุมชน		
-มีความต้องการฟื้นฟูห้วย โดยวิธีใด		
-การมีส่วนร่วมของชุมชน		
-แหล่งงบประมาณ		
-วิธีการในการฟื้นฟู มีอย่างไร บ้าง		
11. ปัญหาและอุปสรรคในการ ฟื้นฟูแหล่งน้ำชุมชน		
- ให้ความสำคัญของผู้นำ ชุมชน		
-ชุมชนมีแผนพัฒนาหรือไม่ อย่างไร		
-แหล่งงบประมาณ		
-หน่วยงานสนับสนุนภายนอก		
-รูปแบบ/แนวทาง		
-อื่นๆ		

แบบบันทึกการสัมภาษณ์

ข้อมูลชุมชน บ้านดงเค็ง ต.ท่าสองคอน อ.เมือง จ.มหาสารคาม

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์..... ที่อยู่.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

วัน เวลา ที่สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

2. เพศ.....

3. อายุ.....

4. การศึกษา.....

5. ศาสนา.....

6. อาชีพ.....

7. รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน.....

8. บทบาทหน้าที่ในชุมชน.....

ส่วนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์

1. สภาพความเป็นมาของลำห้วยปอบิดในอดีตที่ผ่านมาเป็นอย่างไร

.....

2. สภาพลำห้วยปอบิดในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

3. ได้มีส่วนร่วมในการ ดูแล ฟื้นฟู ลำห้วยปอบิดอย่างไรบ้าง

.....

4. เห็นว่าควรมีการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด อย่างไรบ้าง

.....

5. ปัจจุบันท่านได้ใช้ประโยชน์อะไรบ้างจากลำห้วยปอบิด

.....

6. บทบาทสำคัญของท่านต่อการดูแลลำห้วย ควรมีหรือไม่ อย่างไร

.....

7. ศักยภาพของลำห้วย

- พื้นที่ของลำห้วย.....

- ทรัพยากรที่สำคัญมีอะไรบ้าง.....

- ประโยชน์ที่ได้รับ ส่วนตัว/ชุมชน.....
8. การฟื้นฟูลำห้วย
- ท่านเห็นว่าควรมีการฟื้นฟูลำห้วยอย่างไร.....
 - ท่านเห็นว่าใครบ้างที่ต้องมีส่วนร่วม.....
9. โครงสร้างของชุมชน.....
10. สถานภาพทางสังคม.....
11. สถานภาพทางกายภาพ
- สภาพภูมิอากาศ.....
 - ลักษณะภูมิประเทศ.....
 - ลักษณะดิน.....
 - สภาพแหล่งน้ำ.....
 - ภัยธรรมชาติ.....
12. สภาพทางชีวภาพ
- พืช.....
 - สัตว์.....
13. การดำเนินชีวิต
- การบริโภค.....
 - ความสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร.....
 - ความมั่นคง.....
 - ความสะอาด.....
 - การพึ่งตนเอง.....
 - สุขภาพอนามัย.....
14. ค่านิยมและความเชื่อ.....
15. ผู้นำ/บทบาทผู้นำ.....
16. กลุ่มสังคมและกลุ่มอาชีพในชุมชน.....

ภาคผนวก ข.

การจัดกระบวนการประชาธิปไตยในการฟื้นฟูลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอนอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

หลักการและเหตุผล

ลำห้วยปอบิดถือว่าเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญ ของหลายชุมชน ที่ไหลผ่านมาจากอำเภอบรบือ ไหลลงสู่แก่งเลิงจานและลำน้ำชี ถึงแม้จะเป็นลำห้วยเล็กๆ แต่ในอดีตที่ผ่านมา เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ทั้งใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ปศุสัตว์ ของคนหลายชุมชน เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ แต่เนื่องจากลำห้วยดังกล่าว ไม่มีชลประทาน หรือฝายปิดกั้น จึงทำให้มีน้ำมากเฉพาะฤดูฝน แต่ในฤดูแล้งน้ำก็ลดลง

ประมาณ ปี 2523 อดีตผู้นำชุมชน พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้เล็งเห็นความสำคัญของลำน้ำดังกล่าว และเพื่อให้ชุมชนมีแหล่งน้ำ จึงได้มีการวางแผน รวบรวมกำลังคนในชุมชน และกำลังทรัพย์ มีการจัดซื้อที่นาทดแทน นาชาวบ้านที่ติดลำห้วยหลายแปลง เพื่อก่อสร้างฝาย(ชลประทานขนาดเล็ก) เพื่อกั้นลำห้วย พร้อมได้ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการก่อสร้างฝายดังกล่าว โดยแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2529

จากอดีตที่ผ่านมา ทำให้ลำห้วยถูกทำลายคันคู ของประชาชน ที่ต้องการที่ดินทำกิน มีการตัดโค่นต้นไม้สองฝั่งลำห้วย ประกอบกับลำห้วยเต็มไปด้วยวัชพืช ขาดการเอาใจใส่ดูแล จนไม่สามารถใช้ประโยชน์ จากลำห้วยดังกล่าวได้ จึงได้นำกระบวนการประชาธิปไตย เข้ามาเพื่อศึกษาข้อมูล ให้ชุมชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งน้ำร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาลำห้วยให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง โดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน

และที่สำคัญคือ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ จากการศึกษาครั้งนี้ ไปจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ยึดถือเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการดำเนินการ

1. เพื่อค้นหาว่า การฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามควรเป็นอย่างไร มีทรัพยากรสำคัญอะไรบ้าง มีปัญหา-อุปสรรค ใดๆ แนวทางการฟื้นฟู ทำอย่างไร หน่วยงานสนับสนุนมีแหล่งใดบ้าง
2. เพื่อเพื่อค้นหาว่าแผนแม่บทชุมชนในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็งตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ควรมีการปรับปรุง การดูแลรักษา พัฒนา การมีแผนพึ่งตนเอง ทำให้เข้มแข็ง เป็นอย่างไร

ขั้นตอนการดำเนินการ

ในการศึกษาข้อมูลในครั้งนี้ครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตในการดำเนินการเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมเก็บรวบรวมข้อมูล ของคนในชุมชน ดังนี้

1. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ ลำห้วยปอบิด ที่ไหลผ่าน บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2. เนื้อหาที่ต้องการศึกษา ได้แก่

2.1 ศึกษาการฟื้นฟูด้วยกระบวนการประชาพิชญ ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2.2 ศึกษาการจัดทำแผนแม่บทชุมชนในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็งตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

3.ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลาในศึกษา ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2258 ถึงวันที่ 1 ตุลาคม2559 รวมเป็นระยะเวลา 1 ปี

กระบวนการสำคัญในการดำเนินการ

โดยอาศัยกระบวนการประชาพิชญ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน ทุกกระบวนการ โดยอาศัยการจัดเวทีย่อย ดังนี้

1. การรู้จักตนเอง รู้จักโลก
2. รู้จักรากเหง้าและเอกลักษณ์ของชุมชนตนเอง (50 ปีชุมชนของข้าพเจ้า)
3. รู้จักศักยภาพ ทุน สิ่งแวดล้อม สุขภาพ
4. รู้รายรับ รายจ่าย หนี้สิน และปัญหา
5. เรียนรู้จากตัวอย่างและความสำเร็จจากชุมชนอื่น
6. วิเคราะห์ข้อมูล ค้นหาทางเลือกใหม่ ความต้องการแท้จริง
7. ร่างแผนแม่บทและประชาพิชญณ์

โดยมีการร่วมกันเตรียมการมีเตรียมการดังนี้

1. ขั้นการเตรียมชุมชน เตรียมนักวิจัยชุมชน
2. เวที เปิดโลกแห่งการเรียนรู้ ทำความเข้าใจวิธีการ
3. เวที นำข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สินมาวิเคราะห์
4. เวที นำข้อมูลทรัพยากรมาวิเคราะห์
5. เวที นำข้อมูลการศึกษาดูงานมาวิเคราะห์

6. เวที การร่างแผน

7. เวที การทำประชาพิจารณ์แผนงาน

วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการแต่ละขั้นตอนนั้นประกอบด้วย จุดประสงค์ ของทุกคนในชุมชน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ วิธีการดำเนินการ และผลที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 เพื่อสร้างความร่วมมือจาก ผู้นำชุมชนบ้านดงเค็ง หัวหน้าคุ้ม ผู้แทนครอบครัว เพื่อเตรียมเวที มีเตรียมข้อมูลความเชื่อมโยงโทรมของแหล่งน้ำชุมชน ทั้งที่มีข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่น เพื่อใช้ประกอบ ในการขอความเห็นจากผู้นำชุมชน และกำหนดการเปิดเวที เป็นลักษณะการบรรยาย

ขั้นที่ 2 เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเวทีตระหนัก ฐิติภาพการเปลี่ยนแปลงของลำห้วย การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของโลก รับรู้ผลกระทบที่เกิดขึ้นที่ผ่านมา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแนวทางการดำเนินการร่วมกันต่อไปในอนาคต ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้รู้ในหมู่บ้าน หัวหน้าคุ้มทั้ง 10 คุ้ม ตัวแทนครอบครัว จำนวน 50 ราย โดยใช้การจัดเวทีเสวนาแบบมีส่วนร่วมในชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ทำให้ทุกคนในชุมชนเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของลำห้วยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการตั้งคณะกรรมการเพื่อฟื้นฟูลำห้วยต่อไป

ขั้นที่ 3 เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ทำกิจกรรมฟื้นฟูลำห้วยด้วยกัน เพื่อสร้างความสามัคคี และเสริมสร้างพลังของทุกคนในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน

ขั้นที่ 4 เพื่อให้ผู้เข้าร่วม ได้รู้ถึงการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล พิจารณาแบบสอบถาม วิธีการเก็บข้อมูลและมอบหมายผู้รับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลเป็นภาพรวมของชุมชน

ขั้นที่ 5 นำคณะผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ ในการจัดการแหล่งน้ำ แล้วนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับชุมชนตนเอง

ขั้นที่ 6 สรุปแบบสอบถาม สรุปข้อมูลที่ได้เรียนรู้จากชุมชนต้นแบบ ร่างเป็นระเบียบชุมชน เพื่อนำไปสู่การเสนอเป็นแผนแม่บทชุมชน

ขั้นที่ 7 เปิดเวทีชุมชนในการให้ความเห็นชอบแผนงานกิจกรรมที่จะดำเนินการ ต่อเนื่องของชุมชน พร้อมเสนอการกำหนดเป็นแผนแม่บทชุมชนในระดับท้องถิ่นต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อค้นพบนำไปใช้ประโยชน์ใน การฟื้นฟู ด้วยกระบวนการประชาธิปไตย ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. กำหนดเป็นแผนแม่บทชุมชน ในการฟื้นฟู ลำห้วยปอบิด บ้านดงเค็งตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามต่อไป

ภาคผนวก ค.

ภาพกิจกรรมประกอบกระบวนการประชาพิชัย

ภาพที่ 1 ความเสื่อมโทรมของลำห้วยปอบิด

ภาพที่ 2 คันคู ถูกทำลาย เต็มไปด้วยวัชพืช

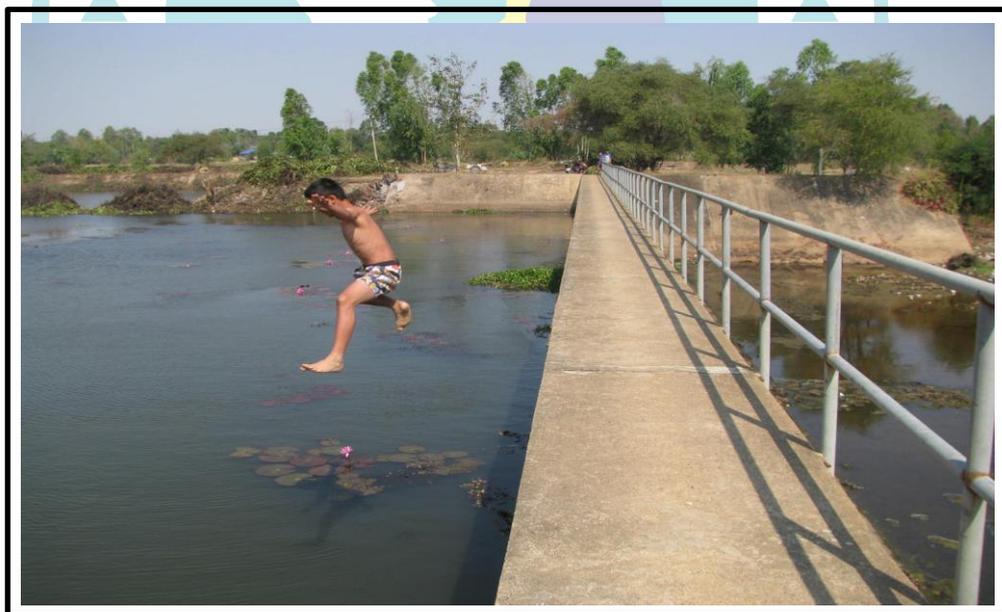
ภาพที่ 3 ผลจาก กระบวนการประชาพิจัย ได้มีการร่วมกันทำกิจกรรม ทำความสะอาด

ภาพที่ 4 มีการทำความสะอาด กำจัดผักตบชวา

ภาพที่ 5 ทำให้แหล่งน้ำสะอาด สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้

ภาพที่ 6 การก่อสร้างชลประทาน กั้นลำห้วย ที่อดีตผู้นำชุมชนได้ดำเนินการไว้

ภาพที่ 7 ชุมชนสามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ในการเกษตร โดยการดูแลของคณะกรรมการชุมชน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล	นายปิติพงษ์ ธงไชย
วันเดือนปีเกิด	29 มกราคม 2508
ที่อยู่	124 หมู่ที่ 10 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
เบอร์โทรศัพท์	082-3153500
อีเมล	Pitipongt@life.ac.th
สถานที่ทำงาน	สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ประวัติการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค โรงเรียนเทคนิคณิชชการสุรินทร์ศึกษา จังหวัดสุรินทร์ - Certificate Asian FarmersHot College Japan - ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สาขา สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น(เกียรตินิยม อันดับ1) สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

